

J e g y z ő k ö n y v

az Országgyűlés **Mezőgazdasági bizottságának**
a Vidékfejlesztési Minisztériummal közösen
2014. január 30-án, csütörtökön, 9 óra 45 perckor
az Országház Vadásztermében (főemelet 23.)
„A tanyafejlesztési programot bemutató konferencia” címmel
megtartott nyílt napjáról

Tartalomjegyzék

Program	3
Megnyitó	4
Font Sándor megnyitó beszéde	4
A tanya, mint hungarikum – Lezsák Sándor előadása	6
A tanyafejlesztési program aktuális kérdései – Dr. Budai Gyula előadása	8
A tanyafejlesztési program eddigi kiírásainak eredményei, a jövőbeli feladatok – Dr. Viski József előadása	11
A tanyagondnoki szolgálatok mindennapjai - Csörsz né Zelenák Katalin előadása	15
Hajdúnánás helyi termelői piac projektje - Almádi Krisztina előadása	18
Egyéni tangazdaságok fejlesztései - Rendek Lászlóné előadása	21
Jakab István zárszava	25

Program

Az ülés megnyitása

Font Sándor, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának elnöke

A tanya, mint hungarikum

Előadó: Lezsák Sándor, az Országgyűlés alelnöke

A tanyafejlesztési program aktuális kérdései

Előadó: dr. Budai Gyula parlamenti államtitkár, Vidékfejlesztési Minisztérium

A tanyafejlesztési program eddigi kiírásainak eredményei, a jövőbeli feladatok

Előadó: dr. Viski József főosztályvezető, Vidékfejlesztési Minisztérium

A tanyafejlesztési program jó példái I. – Tanyagondnoki szolgálatok mindennapjai

Előadó: Csörsz né Zelenák Katalin ügyvezető, Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete

A tanyafejlesztési program jó példái II. – Hajdúnánás Helyi Termelői Piac projektje szélesebb kontextusban

Előadó: Almádi Krisztina ügyvezető igazgató, Egyensúly Mentálhigiénés Konzultációs Alapítvány

A tanyafejlesztési program jó példái III. – Egyéni tanyagazdaságok fejlesztései

Előadó: Rendek Lászlóné

(A nyílt nap kezdetének időpontja: 9 óra 45 perc)

Megnyitó

DR. VISKI JÓZSEF főosztályvezető (Vidékfejlesztési Minisztérium): Úgy látom, hogy mindenki elfoglalta a helyét. Sok szeretettel köszöntök mindenkit, nagyon nagy öröm látni, hogy ennyien összegyűltek a rendezvényre. Én Viski József vagyok a Vidékfejlesztési Minisztérium főosztályvezetője és részben a társszervezésünkben került sor ennek a rendezvénynek a megtartására. Mindenekelőtt és elsősorban szeretném megköszönni az előadóinknak, hogy eljöttek a rendezvényre. Külön köszöntöm Lezsák Sándor urat, az Országgyűlés alelnökét. *(Taps.)* Tisztelettel köszöntöm Font Sándor képviselő urat, az Országgyűlés Mezőgazdasági bizottságának elnökét. *(Taps.)* Köszöntöm továbbá Budai Gyula államtitkár urat, a Vidékfejlesztési Minisztérium parlamenti államtitkárát. *(Taps.)* Továbbá köszöntöm az előadóinkat, akiket a későbbiekben részletesen bemutatok. Köszöntök továbbá minden kedves országgyűlési képviselőt, minden polgármestert, aki megjelent a rendezvényen és köszöntök minden tanyagazdát, illetve minden olyan embert, aki egyéb más módon a tanya fejlesztéséért tesz, azért küzd és megjelent ezen a rendezvényen.

A mai konferencia programja, ahogy azt a meghívóban is olvashatták, úgy néz ki, hogy Font Sándor úr mondana nekünk köszöntőt, ez után Lezsák úr tartana előadást, ezt követően Budai Gyula államtitkár úr beszélne a tanyafejlesztés aktuális kérdéseiről. Ezt követően én számolnék be a tanyafejlesztés eddigi eredményeiről, ezután pedig Csörsz Zelenák Katalin a Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesületétől a tanyagondnoki szolgálat mindennapjait szeretné bemutatni a résztvevőknek. Továbbá az Egyensúly Mentálhigiénés Konzultációs Alapítvány kollégája, Almádi Krisztina ügyvezető igazgató asszony fog a termelő piacokról szélesebb kontextusban beszélni. Ezt követően egy tanyagazda szeretné bemutatni a tanyagazdaságát, aki Rendek Lászlóné Olga lenne, ő készült önöknek egy kisebb előadással. Ezt követően kerül sor a Dunai folyosón egy állófogadás jellegű ebédre, amelyre minden kedves résztvevőt szeretettel várnánk. A rendezvény körülbelül 1 órakor záródna.

Mindezek után szeretném megkérni Font Sándor elnök urat, hogy köszöntse a rendezvényt.

Font Sándor megnyitó beszéde

FONT SÁNDOR, a Mezőgazdasági bizottság elnöke: Köszönöm szépen. Alelnök Úr! Államtitkár Úr! Kedves Vendégek! Kedves Tanyán Élők! Szeretettel köszöntöm önöket a Parlament Mezőgazdasági bizottságának elnökeként, egy tanyán született emberként, családommal ott éltünk, testvéreimmel ott nőttünk fel a hatvanas években egészen a nyolcvanas évek elejéig. A mai már ez a tanya már csak egy tanyahely omladozva néhány ablakkerettel és benőtt fákkal. Ez a tanya, a szülői tanya nem bírta ki, nem tudta megvárni, hogy az Orbán-kormány egy olyan programot indítson el, amelyet az Európai Unió nem támogatott, mert nincs ilyen pénzügyi alap. Minden kifizetett fillérét a magyar költségvetésből kellett előteremteni és nyugodtan mondhatjuk talán így összegezve is, hiszen az egész napunk erről szól, hogy összegezzük a program eredményét, hogy az egyik legsikeresebb program volt a mezőgazdaságban, a vidéken élők életében ez a tanyafejlesztési program.

Még ellenzéki képviselők voltunk, amikor néhányan, akik tudtuk, hogy mi az, tanyán élni, annak a közelében voltunk, Lezsák Sándor, Balogh József képviselőtársam, jómagam, konferenciákon keresztül arra a következtetésre jutottunk, hogy egy határozati javaslattal kezdeményezni kellene az akkori Országgyűlésnél, hogy legyünk szívesek, gondoskodjunk már külön a tanyán élőkéről, tárjuk fel, kik is ők, milyen szegmensei a társadalomnak, elhivatottságból, életmódszerű kötelezettségből élnek ott emberek, vagy netán a mai kor egyik divatos formájaként elvonulva kicsit a világtól, de minden infrastruktúrát már megszerezve.

Kiderült, hogy roppant nehéz ez a feladat, mert érdemi adatgyűjtés nemigen történt a tanyán élők életéről. Közismert, hogy a szocializmus, az egypártrendszer idejében nem ők voltak a kedveltjei annak a társadalomnak. Mi több, a vesztesei voltak a lerombolt tanyák sokaságával és a beszántott tanyahelyekkel, az egybefüggő nagy mezőgazdasági területek kialakításával. De mi mint országgyűlési képviselők tudtuk, hogy vannak, akik Pest megye déli részén, Bács-Kiskun, Csongrád, Békés megyében, hogy csak a leginkább jellemző megyéket mondjam, a mindennapjaikat a tanyán élik. Tudtuk, hogy bizony semmilyen szemszögből nem figyeltek rájuk, nem gondoltak rájuk, hogy valamilyen segítséget kellene nekik nyújtani azért, hogy ez az életforma élhető legyen, ne veszélyeztesse a kipusztulás az utolsó generáció elhalálozásával, nehogy kiüresedjen a tanya és aztán egyszerűen széthordják, mint ahogy az sajnos ilyenkor szokott lenni.

Akkor, 2009-ben a 2001-es volt az utolsó érdemi adatszolgáltatásunk. A határozati javaslatunk 7. pontjában, az indoklásban a következőt írtuk - engedjék meg, hogy ezt felolvassam -: „A 2001-es népszámlálás adatai alapján, Magyarországon a tanyai népesség 207284 fő volt. Ebből 168232 fő élt valamely alföldi megyében, 90150 fő pedig ezen belül a 104 településből álló, hazánk legnagyobb és legmeghatározóbb tanyás térségének számító Homokhátságon. E szűkebb területen a lakosság 15,37 százaléka minősült tanyai népességnek. A tanyás térségek megújítása e koncentráltan fennmaradó tanyás területeken különösen indokolt és szükséges.” Az indítványunknak olyan hatása lett, hogy az akkori kormányoldal több képviselője is aláírta. A parlament nem tudta kikerülni, hogy foglalkozzon most már ezzel a kérdéssel. Azt indítványoztuk, készüljön egy átfogó elemzés, hogy kik is vagyunk még, akik egyáltalán tanyás térségben élünk, maradtunk és maradtak. Azt indítványoztuk persze, hogy legyen valami költségvetési forrás a tanyán élők megsegítésére.

A parlament elfogadta az indítványunkat. Ez nagy dolog volt, mert akkor ellenzékben voltunk, csak szeretném érzékeltetni. De az ügy olyan volt, amit - mondom - nem tudott kikerülni az akkori kormányoldal sem. Aztán a feladat ránk maradt, a közismert kétharmados győzelemmel a Fidesz-KDNP szövetsége a társszervek segítségével kormányra került és azonnal, már a 2010-es év végén, amikor terveztük a 2011. évi költségvetést, önálló tétel soron megjelent a tanyás térségek támogatottsága. Tapogatóztunk, nem tudtuk, hogy milyen lesz a fogadtatása, milyen támogatási összeggel lehet megindítani a programot. A pénzügyesek kicsit óvatosabbak voltak, mi, akik ezen személyek között élünk, kicsit bátrabbak. Nekünk lett igazunk. Óriási lett az érdeklődés. Aztán, ahogy az első év elmúlt, még nagyobb lett az érdeklődés. Nem győztük pótolni a költségvetési igényeket a megfelelő, egyre nagyobb minőségű és egyre nagyobb távlatokat felmutató pályázatoknál. Azt láttuk, hogy el kezdtek értelmet adni a tanyán élésnek az ott élők. Az önkormányzatok azonnal meglátták, hogy a területükön élő állampolgárokat segíteni kell és az önkormányzatok is bekapcsolódtak a programrendszerbe. Tudjuk a végét: a 2013-as elmúlt év csúcs év volt, köszönhető Budai Gyula kőkemény küzdésének, amellyel újabb pénzügyi forrásokat sikerült szerezni a tervezethez képest és azon felül is belső átcsoportosítással és a pénzügyesekkel való megküzdés következtében. Nyugodtan merem mondani a megnyitó gondolataim elején, hogy állítjuk, az egyik legsikeresebb programja ezen négy évnek, amely a vidékről, a tanyán élőkről és részben a mezőgazdaságról szól. Nem tervezünk semmi csodát, csak egyszerűen folytatni szeretnénk. Ehhez társakat kérünk. Nem akarok politikai, kampány jellegű üzeneteket megfogalmazni, de mindenki tudja, hogy most választások lesznek, a folytatás pedig, azt hiszem, hogy a mi, de leginkább az önök kezében van.

Gratulálok mindazoknak, akik ebben a programban részt tudtak venni, meglátták azt a lehetőséget, amit felkínáltunk, gratulálunk azoknak a háttérszervezeteknek, akik segítettek, vezették a tollat azoknak a gazdáknak, a tanyán élőknek a kezében, akik nem éppen pályázatírásra születtek. Hiszen csak így volt teljes, hogy ez a program sikeres lehetett és bízom benne, hogy a mai nap ennek a sikernek az örömnepét is üljük egyben. Köszönöm

még egyszer a Vidékfejlesztési Minisztérium ez irányú tevékenységét Budai Gyulának, aki államtitkárként koordinálta az utolsó évet és köszönöm mindazoknak, akik elejétől fogva hittek ebben a programban. Jó tanácskozást, hasznos időtöltést kívánok a mai napra. Köszönöm a figyelmüket. (*Taps.*)

DR. VISKI JÓZSEF főosztályvezető (Vidékfejlesztési Minisztérium): Köszönjük szépen a képviselő úr köszöntő szavait. Szeretném megkérni Lezsák alelnök urat, hogy tartsa meg előadását.

A tanya, mint hungarikum – Lezsák Sándor előadása

LEZSÁK SÁNDOR, az Országgyűlés alelnöke: Hölgyeim és Uraim! Tisztelt bizottsági Elnök Úr! Államtitkár Úr! Kedves Vendégeink! Két perc múlva kezdődik Tápiószentmárton településen a Hungarikum Bizottság ülése. Az élet vagy a jó Isten, nem tudom, melyik, úgy hozta, hogy nekem választanom kellett, hol leszek, a Hungarikum Bizottság tagjaként a döntésekben veszek részt vagy pedig egy olyan tanyakonferencián, ahol a tanyáról, mint hungarikumesélyesről kell beszélnem. Elfogult vagyok, ahogyan Font Sándor is és mindazok, akik az elmúlt akár másfél-két évtizedben részt vettek abban a munkában, abban a folyamatban, amelynek eredményeképpen valóban egy sikeres kormányzati programnak a bevezetéséről, illetve ennek folyamatáról beszélhetünk.

Igen, elfogult vagyok, és azt hiszem, ezt elfogultság nélkül nem lehet tenni. Tegnap kocsival mentem a havas úton Félegyháza és Majsza között, Majsza után Szankra, azután Szankról Móricgátra, aztán Tiszaalpár, majd Gátér tanyavilágát láttam a kocsiból, de, azt gondolom, így nem lehet a tanyát megismerni. Magam is gyermekkoromban egyrészt a szabolcsi, nyírségi bokortanyák világában élhettem, azután tanítottam a szikrai tanyavilágban, Lakitelek környékén a tanyasi iskolában. Tehát kell ez a kötődés, kell ez a kötőanyag, aminek alapján az ember jobban érzi ezt a világot, és ezért talán próbál olyan helyzeteket teremteni, hogy ebben a folyamatban akár a törvényhozásban, akár más lehetőségekkel valóban a tanya megújuljon. Jómagam tanyakollégiumok segítségével ott a népfőiskolán olyan tanyakutató programokat szervezhettem, amelyekben Csatári Bálint vagy éppen Font Erzsébet, vagy Csörszné Zelenák Katalin, akinek majd az előadását meghallgatjuk, és sokan mások vettek részt. És most fel lehetne sorolni az itt ülők közül a volt bugaci polgármestert, nagyon sokakat, akik segítettek abban, hogy talán az elmúlt évszázad legnagyobb tanyakutató programját az Akadémia segítségével a Duna-Tisza közén megszervezhettük és adhattunk tényeket, adatokat egy több alkalommal történt konkrét felmérés alapján az akkori ellenzéki és aztán kormányzati politikai erőknek, képviselőknek, bizottságoknak és megkezdődhetett egy tanyatörvény előkészülete.

Többen csoportosították a tanyákat, és mielőtt még bármit mondanék a tanyáról, mint hungarikumról, azért tisztázzuk gyorsan legalább egymás között, hogy vannak olyan tanyák, amelyek festők és fotográfusok kedvenc visszatérő témái. Ezek metaforája az elmúlás, a pusztulás, ezek tanyaromok, tanyaomladékok, tanyahelyek, ezekkel nyilván legfeljebb speciális helyzetekben az ott élőknek, az ottani környezetnek, az önkormányzatnak van mit kezdeniük. Egy másik nagy csoport a nyomortanyák, a menedéktanyák, a hajléktalanok vagy éppen a városból, az adósságcsapdából menekülők menedékhelye, amivel aztán nem biztos, hogy tudnak valamit kezdeni, mert tapasztalat, tudás, vagy szorgalom, vagy egyáltalán hozzáállás miatt bizony még a vegetálás szintjét sem tudják igazán megtartani. Tehát különféle komfortfokozatok vannak, de ez nem az előadásom témája, nem a tanya, mint hungarikum, de mindenképpen fel kell vetni és legalább érzékeltetni kell. Igen, tudunk erről, de ez szociális kérdés, nem pedig olyan nemzetpolitikai kérdés, amely a megújulást kell, hogy szolgálja. Ez az újságírók, tévések, a filmesek kedves vadászterülete, elrettentő sorsokat

mutatnak. Tulajdonképpen a köztudatban valahogy egy ilyen kép alakult ki, ha tanya, az nem egy virágzó sajátos gazdálkodói forma, hanem inkább szociális feladatként jelenik meg. Nyilván kormányzati feladat is, hogy ezen változtassunk. Vannak üdülőtanyák, át nem alakított, vagy éppen átalakított tanyák. Hely szerint is megkülönböztetünk bokortanyákat, a Duna-Tisza közti sajátos klasszikus tanyákat és vannak a Dunántúlon is települések, amelyek joggal mondják, hogy nekik nem külterületük van, hanem tanyaviláguk. Jelentkeztek is a különféle pályázatokban az ilyen jellegű kérések is.

A tanya, mint hungarikum egy olyan sajátosan magyar, elsősorban alföldi településforma, amely sajátos gazdálkodást, kultúrát és egy életformát is jelent. Életformát, mert - de nem kell ezt az itt ülőknek mondani, magam is tapasztaltam - ha esik, ha fúj, hőségben, fagyban, vagy a korábbi évtizedekben is, ha katonák fenyegettek, etetni, itatni kell, öntözni, vetni, felásni, szántani, beszedni, leszedni, tárolót előkészíteni, eladni, értékesíteni. Tehát egy olyan életforma, amelyet a teremtő élet számára vissza kell fordítani, az életre való tanyát, az életre való gazdákat, gazdaasszonyokat, családokat. Az itt élők - hányszor elhangzott ez akár az elmúlt húsz esztendőben is - nem másod-, vagy harmadosztályú állampolgárok, hanem ugyanolyan joggal kell, hogy megéljék akár az iskolához, a kultúrához, a biztonsághoz, akár a hitélethez való jogot, egyáltalán az élet minden területéhez ugyanúgy jogot formálnak, mint azok, akik városban, településeken élnek.

Egy tanyatörvény mindenképpen kell, hogy szolgálja a hagyományos építészeti értékeket előnyben részesítő építésügyi szabályozást, a tájmegőrző hagyományos gazdálkodás támogatását. Ezt a mondatot leírtam és Erzsébettől tanultam, hiszen ez egy olyan határozott mondat, amely gerince kell, hogy legyen egy tanyatörvénynek. A tanyatörvény nem szociális törvény. Itt meg kell találni a természetvédelem és a hagyományos gazdálkodás érdekütköztetésének a megoldását is, hiszen képviselőként is tapasztalom, hogy a Duna-Tisza közén bizony nagyon sok esetben ütköznek ezek az érdekek, ami aztán megkeserítik akár a lakosság, akár a tanyán élők életét. Egy olyan konszolidációs program készülődik a tanya-megújítási folyamatban, amelyeknek most ezek a támogatási formák, pályázatok tulajdonképpen a megalapozói. Egy úthálózat meghatározó szerintem, igenis egy megfelelő úthálózat kell a tanyavilágban, fontos a megközelíthetőség, egyáltalán az ilyen jellegű kiszolgáltatottság megszüntetése, a csatornahálózat, a víz, és fontos a biztonság megteremtése, a tanyán élők biztonsága érdekében a lovas polgárőröktől kezdve technikai segítségen át rendkívül nagy terület ez is. A tanya, mint hungarikum pótolhatatlan hagyományos építészeti, kulturális, néprajzi és gazdálkodói érték. Egy olyan egészséges életformának a megjelenítése, megjelenése, amely alkalmazkodik a világ változásaihoz, ugyanakkor megőrzi azt, amit ebből érdemes megőrizni, amit nem lehet múzeumba zárni. Nem lehet az ízt, a zamatot múzeumba zárni, a tanyasi csirkének az ízét nem lehet igazán pótolni.

Jól tudjuk és az itt ülők megszenvedték hosszabb ideje az általános építési tilalmat, a hetvenes-nyolcvanas évek gyötrelmeit, vagy a hatvanas évek következményeit és 1986-ig bizony rendkívül nehéz volt megtartani a tanyát, magam is szörnyű drámákat éltem, éltünk át Lakitelek környékén. A tanyán élők a tilalom, a tűrés határán, térbeli elkülönítésben, fenyegetettségben, kitzásítottságban élték a mindennapjaikat. Ez nehezen oldódott, nem lehetett ezt egyik pillanatról a másikra megváltoztatni, és megmarad ugyan a térbeli elkülönülés, de kell, hogy a társadalmi összetartozás erősödjön. És itt rendkívül nagy feladata van azoknak a tanyatulajdonosoknak, gazdálkodó családoknak, akik az én értelmezésemben nemzeti értékek hordozói, hungarikumesélyesek, ahol a család egy olyan hagyományos gazdálkodási formát korszerűsít, amely a jövőnek is egy példázata. Akik itt ülnek, nyilván nem ok nélkül kaptak meghívást, az elmúlt évtizedekben, az elmúlt esztendőben olykor akár a kormányzati politika vagy a helyi hatóság ellenében különféle formában igenis a mindennapos küzdelmükkel bizonyították azt, hogy ez életre való gazdálkodási, együttélési

forma, amely munkahelyet is teremt, és - ez meg fog jelenni az előadásokban - a különféle értékek értékesítése is. Gondolok itt a túrától kezdve a különféle helyi piacok kialakításáig, a nagyvárosi piacon, például a Kecskeméten megjelenő kitűzőig, amely bizonyítja és biztosítja, hogy akitől én vásárolok, az valóban tanyán él és közvetlenül árusítja a saját termékét. Tehát akik itt élnek, az életükkel bizonyítják azt, hogy abban a törvényben, amely a magyar értékekről, a hungarikumokról szól, arra érdemesen jelenjen meg önállóan a tanya. Ez jelentsen egy meghatározott figyelmet, külön olyan törvényt, amely megfelelő garanciákat biztosít, ugyanakkor azt a kiemelt, akár kormányzati támogatást is, amely egy erős, határozott programban teszi elérhetővé azt, hogy az úthálózat kiépüljön, a biztonság megteremtődjön, az iskolák elérése nem tanyakollégiumokban, hanem jó közlekedésben megvalósuljon, hogy a közvetlen lehetőségek megteremtésével a következő évtizedeknek, ennek az évszázadnak a nyertese legyen a tanyavilág.

Meggyőződésem, hogy ez a folyamat rendkívül erős. Tapasztalom a kormánynak és a szakmának azt a támogatását, amely nélkül mi a Hungarikum Bizottságban nem dönthetünk. Akkor lesz a tanya hungarikum, ha meg tudjuk nevezni azokat a tanyákat, amelyek mintatanyák és most már egyre több van ebből. Tehát nem azokról a tanyákról beszélek, amelyek létezése szociális kérdés, hanem azokról, amelyek korszerűek, életrevalóak, amelyek az egészséges életet bizonyítják előttünk. Azt is tapasztalom, hogy egyre több fiatal jelenik meg azzal a gondolattal, hogy ő a nagyszülei által élményként tapasztalt formát választja, akár élethivatásul is, ő gazdálkodni akar, tanyán akar gazdálkodni. Egyre több főiskolát, egyetemet végzett fiatal jelentkezik a lakiteleki népfőiskola különféle kollégiumaiban és képzik magát, keres helyet és olykor még az is előfordulhat, hogy egy romos valamikori tanya egyszer csak el kezd kivirágozni, összefogással, a hagyományos építészeti stílussal és azzal a gazdálkodási formával, az őshonos állatoktól kezdve a növényekkel teremti meg azt az értékesítési formát is, amely a megélhetését biztosítja a családjának.

En e gondolatokkal ülök a Hungarikum Bizottságban is és nyilvánvaló, hogy amennyiben az ágazaton belül megjelenik a jelölés, megteszek mindent annak érdekében, hogy a társaimat meggyőzzem, a tanya egy olyan érték, amely szerte a világban egy minőséget jelent és jelenti annak a kicsi kert-Magyarországnak a jövőjét, amit a Duna-Tisza közére álmotunk. Köszönöm szépen a figyelmet. *(Taps.)*

DR. VISKI JÓZSEF főosztályvezető (Vidékfejlesztési Minisztérium): Nagyon szépen köszönöm az alelnök úr előadását. Szeretném megkérni Budai Gyula parlamenti államtitkár urat, hogy a tanyafejlesztés aktuális problémáiról beszéljen nekünk.

A tanyafejlesztési program aktuális kérdései – Dr. Budai Gyula előadása

DR. BUDAI GYULA államtitkár (Vidékfejlesztési Minisztérium): Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Polgármester Hölgyek és Urak! Alelnök Úr! Elnök Úr! Tisztelt Képviselőtársaim! Az első szó a köszöneté. Engedjék meg, hogy a Vidékfejlesztési Minisztérium nevében megköszönjem Lezsák Sándor alelnök úrnak és Font Sándor elnök úrnak, hogy ezt a mai rendezvényt itt, az ország házában méltó körülmények között tudtuk megrendezni. Ezáltal egyrészt felemeltük magát a rendezvényt, másrészt pedig igyekeztünk megtisztelni azokat a polgármestereket, azokat a tanyagazdálkodókat, azoknak a szervezeteknek a vezetőit, akik az elmúlt években együtt dolgoztak velünk és igyekeztünk méltó körülmények között megrendezni a mai napot. Szintén köszönettel tartozom Balogh József képviselőtársamnak, a Tanyán Élők Egyesülete elnökének, aki éveken keresztül nagyon keményen dolgozott azért, hogy ez a program elinduljon és megvalósuljon.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Ünnepezzük ezt a mai napot a szó szoros értelmében. Azt gondolom, Font Sándor elnök úr nagyon közel járt az igazsághoz, amikor azt mondta, hogy a

tanyafejlesztési program a magyar kormány legsikeresebb programja a vidéken. Miért is vetődik fel ez a kérdés? Ma Magyarországon közel 300 ezer ember él tanyákon, ebből 170 ezer alföldi tanya térségben. Ennek a közel 300 ezer embernek ugyanolyan életminőséget, ugyanolyan életkörülményeket kell biztosítani, mint bármilyen nagyvárosban élő honfitársunknak. Ehhez az életminőséghez nyújtott kezét a magyar kormány, amikor 2010-ben elindította ezt a programot, amelynek eredményeként 2014-re elmondhatjuk, hogy valóban egy sikeres program és valóban sikerült ezt a programot végrehajtanunk.

Azt gondolom, hogy apró, de nagyon fontos lépésekkel haladtunk előre minden évben, a magyar költségvetés helyzetéből kiindulva évről évre tudtuk növelni azt a támogatási összeget, amellyel a tanyán élőkön igyekeztünk segíteni. Itt már előttem elhangzott egy nagyon fontos és nagyon lényeges dolog, amit mindenkinek szeretnék a figyelmébe ajánlani. Az a költségvetési forrás, amely minden évben egy-egy pályázati rendszerben megjelent, nemzeti költségvetésből biztosított forrás volt. A tanyafejlesztési program keretében odaítélhető támogatásokban nincsenek európai uniós források. Ezt minden évben a magyar költségvetésből kellett kigazdálkodni és minden évben ebből tudtuk a tanyán élők helyzetét javítani. Az első évben közel egymilliárd forint állt rendelkezésünkre, ebből kellett gazdálkodnunk és már az első évben láthattuk, hogy óriási nagy az érdeklődés a tanyafejlesztési program keretében meghirdetett pályázatok iránt. A következő évben már másfél milliárd forint állt rendelkezésünkre, de ez sem bizonyult elegendőnek, jóval meghaladta a beérkezett pályázatok forrásigényét az az összeg, ami rendelkezésre állt. 2013-ban egy nagyobb lépést tettünk, itt már 2 milliárd forint állt rendelkezésünkre, de a program olyan mértékben volt sikeres és olyan mértékben futott fel, hogy a 2 milliárd forintra 5,2 milliárd forint forrásigény érkezett be, tehát közel két és félszerese annak az összegnek, mint amennyit oda tudtunk ítélni a pályázóknak. Ekkor döntött úgy a Vidékfejlesztési Minisztérium és Fazekas Sándor miniszter úr, hogy a tárca költségvetési forrásait átcsoportosítjuk és a 2 milliárd forinthez még további másfélmilliárd forintot fogunk hozzátenni és ebből igyekezünk megoldani annak a közel ezer pályázónak az igényét, amely 2013-ban beérkezett. Tehát a 2013-as év mondható csúcsevnek a tanyafejlesztési program keretében, amikor a legtöbb pályázat beérkezett. Engedjék meg, hogy egy jó hírt közöljek először önökkel ezen a konferencián: a minisztérium döntése alapján újra megnyitjuk a programot ebben az évben is. Ez nem az a program, amely egyébként júliusban kerül majd meghirdetésre. Több mint 320 millió forint áll rendelkezésre a jövő héttől, a rendeletet a miniszter úr a napokban aláírja az egyéni tanyagazdálkodóknak és azoknak, akik villamosítani szeretnék a tanyájukat. Ezt a rendeletet holnap fogjuk ismertetni a nyilvánossággal, és úgy gondolom, jövő héten kedden vagy szerdán a minisztérium honlapján megtalálható lesz. Tehát további 320 millió forintot fogunk biztosítani a tanyán élőknek, hogy az életkörülményeiket javítsák. Úgy gondolom, ez is azt bizonyítja, hogy a kormány és a minisztérium elkötelezett ebben a kérdésben.

Engedjék meg, hogy a sikerességet számokkal bizonyítsam. A számokkal nagyon nehéz vitatkozni, sok mindennel lehet, az elvvel, az elképzéssel, a jogcímekekkel lehet vitatkozni, de a számokkal nagyon nehéz. Az elmúlt három évben összesen 963 nyertes pályázat támogatása valósult meg. Ez egyébként közel 1400 befogadott pályázatból lett. A 963 pályázatból 589 egyéni tanyagazdaság volt, ami azt jelenti, hogy annak ellenére, hogy az önkormányzatoknak is volt lehetőségük a tanyasi termékek piacra jutása, a tanyasi utak fejlesztése és egyéb pályázatok során, a pályázatok jelentős részében az egyéni tanyagazdálkodók voltak a nyertesek. 374 közösségi típusú pályázat nyert, önkormányzat, kistérség, társulás, illetve tanyagazdónoki szolgálat. 2011 és 2013 között az alábbi célterületek voltak a legnépszerűbbek. Tanyasi termékek piacra jutásának elősegítése: 90 pályázat több mint 3 milliárd forint értékben lett támogatva. Önkormányzati és egyéni tanyavillamosítás: 91 pályázat alapján 710 millió forintot biztosítottunk erre. Külterületi útjavító gép beszerzése:

115 nyertes pályázat, 870 millió forint lett erre biztosítva. Tanyagondnoki szolgálatok fejlesztése: 130 pályázat, 260 millió forint. Egyéni tanyagazdaságok fejlesztése, 2013-ban már megjelent az egyéni tanyagazdaságok induló támogatása: 524 pályázat 970 millió forint értékben.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Úgy gondolom, ezek a számok önmagukért beszélnek. Ezek a számok azt bizonyítják, hogy igenis van létjogosultsága a tanyafejlesztési programnak, és ha az előző kormányok 2002 és 2010 között vették volna a fáradságot és valóban azokat a jelzéseket, amelyek a tanyán élőkől érkeztek, meghallgatták volna, akkor lehet, hogy ma nem itt tartanánk, hanem jóval előrébb. Sajnos azt kell mondanom, hogy 2010-ig az előző kormányok semmilyen forrást nem biztosítottak a tanyán élők helyzetének javítására.

Nem kívánunk megállni, mi szeretnénk továbbmenni ezen az úton, ahogy Font Sándor elnök úr mondta, nemcsak azért, mert van igény, hanem azért, mert ez a program most kezd kiteljesedni, most kezd igazán olyan helyzetbe kerülni, hogy kinötte önmagát és lehetőség lenne arra, hogy az alföldi tanyás térségeken túl az ország más részeire is kiterjesszük a programot. A források eleve meghatározták azt a kört, amelynek pályázati lehetősége volt. Nem akartuk a forrásokat elaprózni, ha 2011-ben az egymilliárd forintot az egész ország területére határozzuk meg, elaprózódtak volna a források. Koncentráltan igyekeztünk először az Alföld tanyás térségeire a programot meghirdetni, majd 2103-ban kiterjesztettük a Dél-Pest megyei tanyás térségekre és érkeztek jelzések felénk, hogy most már a Dunántúl bizonyos tanyás térségein is óriási az érdeklődés erre a programra. Persze ehhez mind-mind forrás kell, ezért 2014-ben igyekszünk a programot kiterjeszteni és minimum ugyanannyi forrást kívánunk biztosítani a tanyán élők helyzetének javítására, mint 2013-ban. Persze az élet mindig felülírja önmagát. Amennyiben az igények, a beérkezett pályázatok száma jelentősen meg fogja haladni a várakozásainkat, mint ahogy 2013-ban, természetesen a minisztérium kész arra, hogy a tárca költségvetésén belül további átcsoportosítást hajtsunk végre és ezt a forrást növeljük.

Ráadásul a kormány az általunk benyújtott jelentés alapján további konkrét feladatokat határozott meg a tanyán élők helyzetének javítása tekintetében. Ugyanis a kormány döntése alapján 2020-ig minden tanya villamos árammal kell, hogy ellátva legyen és minden tanyán járható utaknak kell lenniük. Tehát ez egy hosszú távú tervezés. A Nemzeti Vidékstratégia is 2020-ig lett meghatározva. Ennek keretében a tanyafejlesztési program szintén ehhez igazodva került kialakításra. És hogy mennyire komolyan vesszük a munkánkat, mi sem igazolja jobban, hogy 2013. december 12-én, amikor Font elnök úr vendégei lehettünk Kiskőrösön, megalakult a tanyafejlesztési tárcaközi munkacsoport. Ugyanis abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy több minisztériumnál vannak olyan programok, amelyek a tanyán élők helyzetének javítására alkalmasak. Ezért azokat a tárcákat, ahol egy-egy ilyen jogkör meghatározásra került, bevontuk ebbe a munkacsoportba és most már össze tudjuk hangolni ezt a munkát. Minden tárca saját forrásait tudja allokálni és ezáltal sokkal jelentősebb segítséget tudunk nyújtani a tanyán élők helyzetének javítására, ráadásul össze tudjuk hangolni azokat a programokat, amelyek mindenképpen szükségesek ahhoz, hogy a tanyafejlesztési program minél hatékonyabb legyen és minél több emberhez el tudjunk jutni. Természetesen nem tettünk le arról, hogy továbbgondoljuk a forrásbevonás lehetőségét, ugyanis a 2014-2020 közötti európai uniós támogatásokból is igyekszünk, szeretnénk mindenképpen a tanyán élőknek forrásokat biztosítani. Ma elég szűk a mozgásterünk. A forrásokat azért tudjuk úgy biztosítani a tanyán élőknek, ahogy biztosítjuk, mert az európai uniós azon normákat, amelyek szerint agrárjellegű támogatások kifizetéséhez az Európai Unió hozzájárulása szükséges, nem sértjük meg. Mi a de minimis rendelkezését alkalmazzuk, amely azt mondja, hogy egyéni gazdálkodóknak 7500 euró adható, 2014. január 1-je után ez már 15 000 euró, illetőleg az önkormányzatoknak 200 000 eurót tudunk biztosítani addig a szintig, amíg nem kell az Európai Unió hozzájárulása. Ezért valóban szükséges lenne európai

uniós források bevonása, ezáltal a nemzeti költségvetési forrásból biztosított összegek mellé jelentős európai uniós forrásokat tudnánk biztosítani.

Azt gondolom, hogy a jelen, a múlt és a jövő a tanyán élők helyzete tekintetében meghatározó. Mint látszik, ahogy ismertettem önöknek, a kormánynak nemcsak a jelenre, hanem a jövőre is világos stratégiája van, arra, hogy mit szeretne a tanyán élők helyzete vonatkozásában meghatározni, mik a végső céljaink. A végső cél, mint azt elmondtam, hogy 2020-ig valamennyi magyar tanyán villamos áram és út legyen. A végső cél, hogy 2020-ra annak a 300 000 embernek, aki ma Magyarországon tanyán él, olyan életkörülményeket, életminőséget biztosítsunk, mint bármilyen nagyvárosban Magyarországon. Ehhez szeretném kérni az önök segítségét, kérem, hogy továbbra is működjünk együtt. Azt gondolom, hogy ez egy olyan terület, ahol mindenki, aki eredményt akar elérni, tud eredményt elérni. Itt szeretném megköszönni minden polgármesternek, minden egyesület képviselőjének és mindenkinek, aki ebben a programban részt vett, a munkáját. Külön szeretném megköszönni Lezsák Sándor úrnak, aki valóban élharcosa volt ennek az ügynek, Font Sándor elnök úrnak és még egyszer Balogh József képviselőtársamnak, aki összefogta ezt az egész kérdéskört és egy nagy lendületet adva indította el a programot. Nagyon szépen köszönöm, nagyon jó tanácskozást kívánok önöknek és köszönöm, hogy ilyen szép számmal eljöttek. Nagyon remélem, hogy együtt tudjuk ünnepelni ezt a mai napot. Köszönöm szépen, hogy meghallgattak. *(Taps.)*

A tanyafejlesztési program eddigi kiírásainak eredményei, a jövőbeli feladatok – Dr. Viski József előadása

DR. VISKI JÓZSEF főosztályvezető (Vidékfejlesztési Minisztérium): Nagyon szépen köszönöm az államtitkár úr előadását. Most én szeretném a tanyafejlesztés eddigi eredményeit és jövőbeni terveit ismertetni.

A 2011 óta működő tanyafejlesztési program eredményeiről szeretnék beszélni önöknek. Ahogy az elnök úr is mondta, 2009-ben született egy országgyűlési határozat a tanyák és tanyás térségek megőrzéséről és fejlesztéséről. Itt szabták akkor még csak elméletben, később gyakorlatban is feladatul a kormánynak azt, hogy a tanyafejlesztésért valamit tegyen. Szeretnék én is szó szerint idézni belőle. Az országgyűlési határozat kinyilvánítja, hogy „A tanya, a tanyás településrendszer és gazdálkodási forma a magyar nemzeti örökség része, amelynek fennmaradása, új életre keltése és fejlesztése nemzeti érdek”. Ennek mentén kérte fel az Országgyűlés a Vidékfejlesztési Minisztériumot arra, hogy egy átfogó jelentést készítsen az Országgyűlés számára a tanyás térségek helyzetéről, a tanyákról, illetve ennek alapján került sor arra, hogy 2011-ben elindítsuk a tanyafejlesztési programot. Kaptunk még egy olyan feladatot is, hogy két évente számoljunk be az Országgyűlésnek arról, hogy mit tettünk a tanyafejlesztésért. El is készült egyébként ez a jelentésünk, a kormány már megtárgyalta az első két éves jelentésünket, éppen most van az Országgyűlésnél, és úgy gondolom, hogy nem sokára a Mezőgazdasági bizottság elé fog kerülni, amely megtárgyalhatja azt.

A Vidékfejlesztési Minisztérium 2010 után elkészítette a Nemzeti Vidékstratégiát, a magyar vidék alkotmányát, amely 42 programban és 8 térségi komplex programban határozta meg azokat a feladatokat, amelyeket az agrár- és élelmiszergazdaság, a vidékfejlesztés, illetve a környezet- és természetvédelem területén kell végrehajtani. A vidékstratégia végrehajtására a végrehajtási keretprogram a Darányi Ignác Terv. A komplex programok között elsőként szerepel a Tanyafejlesztési Program és elsőként is került a minisztériumban beindításra. A programot, ahogy az államtitkár úr is említette, 2011-ben hirdettük meg és eddig három alkalommal került meghirdetésre. Az egyik kiemelt térség komplex programunk, ahogy az államtitkár úr is mondta, kizárólag nemzeti költségvetési forrásból van biztosítva. Tekintettel

arra, hogy a tanyán élők nem rendelkeznek olyan gyakorlati és pályázati ismeretekkel, illetve nem úgy áll rendelkezésre adott esetben az internet a háztartásukban, ezért megpróbáltunk egy ügyfélbarát támogatási rendszert kidolgozni, egyszerű dokumentációval, postai úton is megoldható tanyafejlesztési programot. Emellett természetesen az önkormányzatok részére is megpróbáltunk a többihez képest egyszerűbb támogatási formában forrásokat rendelkezésre bocsátani.

A programra 2011-ben szűk 1 milliárd forint, a második évben másfélmilliárd, a harmadik évben pedig eredetileg 2 milliárd forint állt rendelkezésre. Ez az összeg lett a nagy érdeklődésre tekintettel megnövelve. A pénzek felosztása az első két évben, illetve a harmadik évben is úgy nézett ki, hogy az önkormányzati típusú fejlesztésekre a pénzeknek körülbelül kétharmada, a tanyagazdák részére pedig az összeg egyharmada lett fordítva. Tekintettel arra, hogy nemzeti forrásból nyújtottuk a tanyafejlesztési támogatásokat, uniós megkötéseink voltak, úgynevezett csekély összegű, de minimis támogatásként tudtuk nyújtani a tanyafejlesztési pénzeket. Tanyagazdálkodóknál ez 7500 euró, körülbelül 2 millió 300 ezer forint, amit három év alatt adhattunk, az önkormányzatoknál pedig 200 ezer euró, vagyis tág 50 millió forint az, amit tanyafejlesztés keretében pályázhatnak. A jó hír az előre bocsátva, hogy a nyártól, illetve a jövő évtől induló tanyaprogramokban a tanyagazdáknak nagyobb forrásokat tudunk rendelkezésre bocsátani. Úgy néz ki, hogy 15 000 euróra sikerült megemelni az egyéni de minimis keret összegét és így talán több pénzzel tudunk tanyafejlesztésre szolgálni. Tehát 2011-ben 715 millió forintot adtunk az önkormányzati fejlesztésekre és 215 millió forintot a tanyagazdáknak. 2012-ben már több mint 1 milliárd 240 millió forintot tudunk adni az önkormányzatoknak és 220 milliót a tanyagazdáknak. 2013-ban pedig a 2 milliárd 700 millió forintos önkormányzati, egyesületi támogatáson túl már 770 millió forint volt az, amit a tanyagazdáknak adhattunk.

Ebből látható, hogy 5 milliárd 870 millió forint támogatást tudunk az elmúlt három évben tanyafejlesztésre fordítani és tekintettel a generált önerőre az önkormányzatok és a tanyagazdák részéről, elmondható, hogy nem sok híján 7 milliárd forint összeg volt az, ami eddig tanyafejlesztésre fordítódott. A programot kezdetben, tekintettel a forrás alacsony összegére is, egy bizony településlistának tettük lehetővé. Volt 206 település jellemzően a Homokhátságban, akik a programban részt vehettek. Ezt sikerült bővítenünk később 240 településre, illetve 2013-ban, tekintettel arra is, hogy már nagyobb forrással tudtuk a pályázatot működtetni, az egész Alföldre ki tudtuk terjeszteni a tanyafejlesztési programot. Így mind a hat alföldi megyében, illetve Pest megye déli járásaiban a tanyafejlesztés 724 település számára megnyitódott. Mind a 724 település önkormányzata, ezek területén élő szervezetek, civil szervezetek, tanyagondnoki szolgálatok, illetve a 724 település külterületén élő tanyagazdálkodók is megkötések nélkül pályázhattak a programban.

Mire is lehetett pályázni? Ahogy említettem, voltak egyrészt az önkormányzati jellegű fejlesztések, másrészt a tanyagazdálkodók részére nyújtottunk támogatást. Látjuk, hogy nem elég önmagában a tanyagazdálkodóknak forrásokat adni, próbáltuk azt lehetővé tenni, hogy a tanyasi élet, illetve a gazdálkodás megérje a tanyagazdálkodóknak. Próbáltunk piacot teremteni a tanyán élők áruinak, illetve azokat a feladatokat, fejlesztéseket, amelyeket egy tanyagazda nem vagy nem hatékonyan tudna ellátni, azokra biztosítottunk forrást az önkormányzatok és egyesületek számára. Így kerülhetett sor arra, hogy a tanyai termékek piacra jutásának elősegítésére nyújtsunk támogatást, illetve 2013-tól kezdődően fővárosi és megyei jogú városok piacain próbáltunk egy külön keretet létrehozni szintén a piacra jutásra. Emellett nyílt lehetőségük az önkormányzatoknak arra, hogy a külterületi földútjaik karbantartására, felújítására munkagépeket, eszközöket vásároljanak. Lehetőséget biztosítottunk az önkormányzatok részére, hogy tanyavillamosításba kezdjenek. Támogattuk a tanyagondnoki szolgálatokat. Vízművelési vizsgálatok elvégzésére is nyújtottunk forrásokat, de csak 2011-ben ugyanis erre a későbbi években nem volt érdeklődés, 2011-ben is minimális

számú. Emellett a felmérések elvégzésére is nyújtottunk támogatásokat, valamint a tanyagazdák részére. Az első két évben a tanyán élő és mezőgazdasági tevékenységet folytató tanyán élő lakosok számára nyújtottunk támogatást. Próbáltunk bizonyos megkötéseket a rendszerbe vinni azért, hogy a ténylegesen tanyán élő és ténylegesen arra rászoruló emberekhez juthassanak el ezek a források. Ezért kellett egy bizonyos mezőgazdasági árbevételre igazolni azoknak, akik a programban részt akartak venni. Emellett a tavalyi évtől kezdődően egy úgynevezett indító támogatást is létrehoztunk azoknak a tanyán élőknek, akik eddig nem folytattak mezőgazdasági tevékenységet, vagy minimális mértékben, de most szeretnének elkezdni gazdálkodni a tanyájukon és ugyanazokkal a feltételekkel, ugyanazokra a célokra lehetett pályázni. Így például a lakóépületüket újíthatták fel a támogatásukból, gazdálkodó épületeket újíthattak fel, építhettek, szaporító anyagot, tenyészállatot vásárolhattak a tanyájukra, kisebb értékű kertészeti berendezéseket, mindent gyakorlatilag, ami a tanyán élésüket, illetve a gazdálkodásukat elősegíti. Szintén 2013-ban még egy célterületet nyitottunk, ami a villany nélküli tanyáknak szólt és egyéni típusú tanyavillamosításra volt lehetőség azon tanyán élők számára, ahol az önkormányzat nem tudta, vagy valamiért nem akarta, nem volt rentábilis a villamos hálózat kiépítése. Így pályázhattak tanyán élő lakosok is arra, hogy valamilyen módon egyénileg oldják meg akár úgy, hogy légvezetékekkel rácsatlakoznak az elektromos szolgáltatóra, akár úgy, hogy valamilyen megújuló energiaforráson keresztül lássák el villannyal a tanyájukat. Ahogy említettem 2500 eurónyi támogatást tudtunk adni a 2. és 3. célterületen lévő tanyagazdáknak, amihez 25 százaléki önrő társult, illetve a tavalyi évtől kezdődően 10 százalékra levittük a 40 év alatti tanyán élő gazdálkodóknál az önrőt azért, hogy a fiatalokat így tudjuk még extrán támogatni. Tanyavillamosításra pedig, tekintettel arra, hogy ez nem egy mezőgazdasági támogatás volt, 5 millió forintos keretösszeget tudtunk adni és nulla százalék önrő kellett ahhoz, hogy valaki a programban részt vehessen.

Nem tudom, mennyire látják a hátrébb ülők, itt lehet látni azokat a számokat célterületenként lebontva, amelyekről az előbb beszéltem, hogy hány nyertes pályázatunk volt bizonyos célterületeken és mekkora összegeket tudtunk ezekre fordítani. Itt lehet látni például, hogy 83 nyertes pályázatunk volt, akik a tanyai termékek piacra jutására pályáztak, és ez 2 milliárd 664 millió forint támogatást jelentett. Tanyavillamosításra 471 millió forintot tudtunk 26 önkormányzatnak biztosítani és emellett az egyéni típusú tanyavillamosításra még 235 millió forint támogatást tudtunk adni. A külterületi földutak karbantartását szolgáló gépek beszerzésére 864 millió forintnyi támogatást adtunk, a tanyagondnoki szolgálatok 262 millió forint támogatást kaptak, hogy a főbb célterületeket idézzem. Ebből látszik, hogy összesen 963 nyertes pályázatunk volt és 5 milliárd 871 millió forintnyi értékben tudtunk támogatást adni. Itt látható térképre vetítve egy-egy célterület, hogy mely területekre kerültek ezek a források allokálásra. Itt látható, hogy elsősorban a Homokhátság volt az, ahol a legtöbb támogatást elnyerték. A különböző színek a különböző éveket jelentik és ezen a térképen a piacra jutás kapcsán pályáztak és nyertes önkormányzatokat tüntetjük fel. Ez egyébként 49 települést jelent, 49 településen nyílhattak tehát helyi termelő piacok, önkormányzati boltok, vagy pedig más, piacra jutást elősegítő feldolgozó üzemek például, így a tanyán megtermelt árut, termékeket tudták valamilyen feldolgozottabb formában eljuttatni a vásárló réteghez.

Ezen a másik térképen lehet látni azt, hogy a 864 millió forintnyi földút-támogatásban - ami 115 nyertes pályázatot jelent több mint 100 önkormányzattal - mely települések voltak azok, akiknek a területén így tudtuk elősegíteni azt, hogy a külterületi utak járhatóbbá váljanak. A következő térképen pedig lehet látni azt, hogy mely települések voltak azok, akik tanyavillamosításra pályáztak és nyertek. Itt is elsősorban a Homokhátság volt, de gyakorlatilag Hajdú-Bihar megye kivételével mind a másik hat megye részt vett valamilyen formában a tanyavillamosításban és ez azt jelenti, hogy az önkormányzati fejlesztések körülbelül 150 tanyára juttatták el az elektromos áramot az elmúlt három évben. Ezen a

táblázaton pedig, minden egyes pötty egy tanyát jelent, az egyéni tanyanyerteseinket lehet látni az elmúlt három évből. Ez 589 nyertes tanyagazda pályázót jelent, akik 1,2 milliárd forintnyi támogatást kaptak az elmúlt három évben, indító támogatást, vagy egyébként tanyai támogatást, és ebben benne van a tanyavillamosítás. Különböző színekkel jelöltük, hogy melyik célterületre pályáztak. Itt is lehet egyébként a szórásból látni, hogy elsősorban a Homokhátság, Szabolcs megye Békés megyével kiegészülve, akik a legtöbb forrást allokálták.

Ahogy említettem, a 2009-es országgyűlési határozat alapján kellett jelentést készítenünk az eddigi munkánkról. Ezt elkészítettük és be is nyújtottuk az Országgyűlés részére, a kormány immár megtárgyalta. Ahogy az államtitkár úr is említette, amellet, hogy ismertetjük az elmúlt három év eredményeit, amit most én is bemutatok önöknek, amellet két olyan cél került meghatározásra, amely prioritást élvezett már 2013-ban és fog a jövőben is. Ez az, hogy szeretnénk, ha tényleg minden tanyán elektromos áram lenne valamilyen formában 2020-ig, illetve szeretnénk, ha minden egyes tanya jól járható külterületi utakon megközelíthető lenne. Ahogy az államtitkár úr is mondta, nemzeti forrásból nyújtjuk ezt a támogatást. Nem is lett volna egyébként mód arra, hogy uniós forrásokat bevonjunk. Az előző hétéves uniós költségvetési időszakban, 2006 tájékán nem igazán gondoltak még a tanyán élőkre, és ezért 2010-ben, amikor a mostani kormányzat elkezdte a tanyafejlesztési programot kidolgozni, nem is nagyon tudott pénzügyi lábat találni erre. Ennek ellenére megpróbáljuk most a tárcán belül megtalálni azokat az esetleges forrásokat a '14-20-as időszakban, amit tanyafejlesztésre költhetnénk. Elmonda, hogy a tanyafejlesztés nem csak a Vidékfejlesztési Minisztérium hatáskörébe tartozik és nem csak a mi forrásainkat felhasználva kellene a tanyafejlesztéssel foglalkozni, illetve ez tényleg egy sokkal összetettebb és egy sokkal nagyobb pénzügyi lábbal lefolytatandó fejlesztés lenne. Ezért is, ahogy az államtitkár úr is említette, került sor a tárcaközi munkacsoport létrehozására, minden érintett tárca illetékes államtitkárságait megkerestük és bevontuk ebbe. Emellet még az Országos Rendőr-főkapitánysággal, a tanyagondnoki szolgálatokkal és az Agrárkamarával együttműködve leültünk és megpróbáljuk megkeresni azokat a forrásokat az egyes minisztériumoknál, amelyeket tanyafejlesztésre lehetne költeni. Megnézzük, például hogyan lehetne más forrásból, nem csak vidékfejlesztési pénzekből tanyavillamosításra költeni, hogy lehetne esetleg a 2014-20-as uniós költségvetési időszakban pénzeket találni. Így például a rövid értékesítési lánc programban próbáljuk megoldani azt, hogy a helyi termelői piacokat innen lehessen támogatni vagy, hogy az eddigi piacra jutásra szánt pénzeket a földutak karbantartására vagy a tanyagazdálkodókhoz juttassuk el. Ezért alakult ez a munkacsoport és kezdte el a működését. Illetve figyelemmel van például arra is, hogy miként lehetne a tanyán élők szubjektív-objektív biztonságérzetét javítani, hogyan tudnánk a rendőrség intézkedési tervét, megyei intézkedési terveit úgy hangolni, hogy az a tanyákon élőkre is nagyobb hangsúlyt fordítson. Ezért vagyunk, dolgozunk és próbálunk tenni a jövőben is. Ezeknek a mentén próbálunk 2020-ig, vagy a következő években a tanyafejlesztésért tenni és megvalósítani a célokat.

Az eddigi célterületeket mindig egy kicsit átdolgoztuk, mindig alakítottunk a feltételeken, hoztunk létre új célterületeket, próbáltunk alkalmazkodni az igényekhez. Elég sokat járjuk a vidéket, én is a kollégáimmal, illetve az államtitkár úr is ahhoz, hogy első kézből szerezhessünk információkat akár az önkormányzatoknál, akár a tanyagazdálkodóknál felmerülő problémákról. Ennek megfelelően alakítottuk és fogjuk a jövőben is alakítani az aktuális tanyafejlesztési programot azért, hogy minél hatékonyabban tudjunk a tanyán élőkért tenni.

Ennyit szerettem volna röviden az elmúlt három év munkájáról bemutatni önöknek. Átadom a szót a következő előadónak, Csörszné Zelenák Katalinnak, aki a tanyagondnoki szolgálatokat fogja önöknek bemutatni. Köszönöm szépen a figyelmet. (Taps.)

Csörszné Zelenák Katalin előadása – A tanyagondnoki szolgálatok mindennapjai

CSÖRSZNÉ ZELENÁK KATALIN: Nagyon nagy szeretettel és tisztelettel köszöntöm önöket a Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete nevében. Mielőtt a tanyagondnoki szolgálatok eredményeiről szólnék néhány szót, azoknak a kedvéért, akik nem ismerik a tanyagondnokok mindennapjait, a tevékenységüket, röviden szeretném bemutatni.

Először szeretném elmondani, hogy mi is a tanyagondnokság. Kemény Bertalan ötlete nyomán alakult ki a falugondnokság, tanyagondnokság. Azt is mondhatjuk, hogy a települési hátrányok enyhítésének egy módja vagy, ahogy Faludi Erika településtervező megfogalmazta „a vidékfejlesztés egy szelíd módszere”. Miért szelíd módszer? Mert nem erőszakol rá senkire semmit, hanem önként dönthetik el a települések, hogy akarják-e a falugondnokságot, tanyagondnokságot. Hogy milyen eredményes program ez, látható abból is, hogy 2005 óta az Európai Unió legjobb gyakorlatai közé tartozik, 2008 óta a falugondnoki szolgálatok és Kemény Bertalan Magyar Örökség díjas.

Mi a falu gondnokság, tanyagondnokság célja? Az esélyegyenlőség növelése a települési hátrányok enyhítésének módja, és ahogy már szó volt a tanyai hátrányokról, az utak rossz állapotáról, a közbiztonság nehézségeiről, mindenképpen cél a tanyákon élők életfeltételeinek javítása, a különböző közszolgáltatásokhoz való hozzáférés segítése és összefoglalóan a jobb életminőség elérése. Hogy mi is kell a szolgálatok működtetéséhez? Legfontosabb, hogy legyen helyi akarat. Döntsen tehát úgy helyben a helyi képviselő-testület, hogy akar egy ilyen szolgálatot létrehozni, szeretne működtetni egy ilyen szolgálatot egy emberrel, egy mikrobusszal, aki járja a tanyavilágot, segíti az ott élőket. Ideírtam, hogy napi 100 kilométer megtétele vár a tanyagondnokra a tanyavilágban, de legtöbbször több ez a napi 100 kilométer, mert a kicsi településközpontokat körbeveszi 10-20 kilométer átmérőjű tanyavilág, tehát azt naponta bejárni egy-egy tanyagondnoknak hatalmas nagy munkát, feladatot jelent.

Ezen a térképen látható az egyesületünk működési területe. Szinte azt lehet mondani, hogy az ország középső részét elfoglaltuk, Bács-Kiskun, Csongrád, Békés, Jász-Nagykun-Szolnok és Pest megyében működik az egyesületünk. 151 településen 252 most a falu- és tanyagondnoki szolgálatok száma. Néhány fotóval szeretném felvillantani a tanyák világát, aki ismerik, azoknak ismétlés, akik nem, nézzék, hogy milyen is az alföldi tanyavilág az ország közepén, ahol mi élünk. Van egész friss, még januárban készült tanyafotó is. Ilyenek a tanyai utak. Nem véletlen, de nagyon jó törekvés, hogy valamilyen módon az utak javításra kerüljenek. Itt néhány tanyai útról egy-egy kép. Hogy mennyire nehezen tud közlekedni ezen az úton a tanyagondnoki autó, az talán néhány képből is érzékelhető. Aztán nézzük meg, hogy merre járnak a tanyagondnokok. Ez például a fülöpjakabi tanyavilág, azután szépen tovább a Csongrád megyei tanyavilág képei, a kunszállási tanyagondnok munkában. Ezen a képen a sándorfalvi tanyagondnok dolgozik, ezen pedig éppen a mórahalmi.

Aztán néhány felvillantása annak a munkának, amit nap, mint nap végeznek a tanyagondnokok. Reggel az óvodások, iskolások szállítása a feladat, ez pont Cibakházán, vagy szakkörre viszik őket, ezen túl még más programokra is szállítják az embereket, viszik a különböző küldeményeket, vagy éppen vizet szállítanak. Ez is probléma a tanyán, bár az kiderült az ismertetőből, hogy kevés olyan önkormányzat volt, aki vízminőség-javításra pályázott volna, pedig bizony tudjuk a tanyagondnokok munkájából, hogy nap mint nap szállítják a vizet oda, ahol az alkalmatlan ivásra vagy főzésre. Itt is például vízszállítást láthatunk Ópusztaszer környékén a tanyavilágban. Tehát bevásárolnak, gyógyszert visznek, elviszik a küldeményeket, vagy éppen csak néhány jó szót szólnak, azután vérnyomást, vércukrot mérnek a falugondnokok. Elviszik a nagyszülőhöz az unokát vagy elviszik közösen őket bevásárolni, vagy éppen a mindennapi meleg ételhez juttatják azokat, akik már saját maguk nem képesek ezt megfőzni. Vagy éppen összeírják a következő heti bevásárolnivalót, elbeszélgetnek, vagy éppen apróbb ház körüli munkát is végeznek, például fát vágunk,

beszerzik a tüzelőt. Az is a munkához tartozik, hogy elbeszélgetnek. Nap, mint nap azzal segítik a tanyán élőket, hogy hozzák-viszik a híreket, elmondják, hogy mi történt a faluban, milyen fejlesztés várható, vagy éppen meghallgatják a kinn élők gondjait.

Még néhány kép a bevásárlásról és néhány szellemes ötlet, mert ezekbe a viszonylag alacsony mikrobuszokba is nehéz már annak beszállni, aki idősebb korú, de fellépőket is kiötölnek, gyártanak, hogy könnyebb legyen. Nemcsak hogy elviszik a falugondnokok az embereket, hanem tényleg kézen fogva odajuttatják az orvoshoz vagy szakrendelőbe, vagy éppen a bolthoz. Nemcsak az a munkájuk, hogy hozzák-viszik az embereket, elbeszélgetnek, beszereznek, hanem programokat is szerveznek. Tehát vagy a közösség programjainak a szervezésében segítenek, vagy például tanyafórumokat szerveznek, például ez, azt hiszem, Békés megyei fórum szervezése.

Hogy milyen eredményeket hozott ez a három év tanyapályázata a tanyagondnoki területen, arról is szólnék néhány szót. Amikor megszületett ez az ötlet, hogy lesz a pályázat tanyai területen, egy javaslattelevvel fordultunk a minisztériumhoz, hogy a tanyagondnoki területen, a tanyás térségekben mire lenne szükség. Ilyen javaslatunk volt autók, eszközök beszerzése, programok szervezése és a tanyagondnoki területen dolgozó civil szervezetek támogatása. Nagy örömünkre szolgált az, hogy mindezek a javaslatok a tanyapályázatokban visszaköszöttek. Nem úgy tettük a javaslatunkat, hogy csak leültünk és leírtuk, hanem összehívtuk a tanyagondnokokat egy háromnapos továbbképzésre és megkérdeztük, helyben mire van szükség. Az alapján történt a javaslattevél. Szó volt már arról, hogy milyen eredményesek voltak a különböző területeken a pályázatok, de tanyagondnoki területen is nagyon eredményesek voltak, mert szinte mindegyik beadott pályázat, hacsak nem volt valami formai hibája, eredményesnek ítéltetett, mert látta a minisztérium, hogy mennyire nagy szükség van a tanyákon ezekre a fejlesztésekre. Mint ahogy az államtitkár úr is mondta, a tanyagazdánál, de a tanyagondnoki szolgálatoknál is nem nagyon nagy összegekről volt szó, de az helyben mégis nagyon-nagyon sokat jelentett.

Miket szereztek be a tanyagondnoki szolgálatok? Egyrészt a napi munkát segítő eszközöket. Mik voltak ezek? A vízfordáshoz szükséges eszközök, ételesek, hűtőládák, különböző tartozékok, adott esetben mobil telefonok is. Mindenféle olyan szerszámok, amelyek a napi munkát megkönnyítik a favágástól az egyéb segítő munkáig, vagy a fűnyírás vagy bármi egyéb. Azután egészségügyi felszerelésre is szükség volt. A mentőládától a defibrillátorig, a vércukorszintmérőtől a vérnyomásmérőig nagyon-nagyon fontos eszközök beszerzése történt, amely külön-külön nem túl nagy összeg, de mindenütt nagy segítség, így nem kell egy vérnyomásmérésre bevinni az orvoshoz a tanyán élőket, hanem megméri a tanyagondnok, és ha lát valami rendellenességet, azonnal jelzi a házi orvosnak és tudnak továbblépni. De felesleges utakat nem kell tenni, ha nem muszáj. Nagyon fontos eleme volt a gépjárművek javításához, a biztonságos használathoz szükséges gépjárműalkatrészek beszerzése, gyerekülések, téli-, nyárigumikészlet mind nagyon-nagyon fontos dolog. Utánfutók beszerzése és mindenféle alapalkatrészek, amelyekre külön nem lett volna keret, vagy éppen a klíma beszerzése, mert nyári 40 fokos melegben az autóban nem 40 fok van, hanem legalább 70, de ezen is segített ez a pályázat. Nagyon fontos része volt a mobil irodák beszerzése. Mit jelent ez? Laptopot, egyebeket igényeltek különböző tanyagondnoki szolgálatok, hogy kimenve a helyszínre ott írassanak meg egy kérvényt, javaslatot, egyebet, megírják és utána már tudják intézni a dolgokat. De beszerzésre kerültek digitális fényképezőgépek, hogy helyszínen, ha tapasztal valami rendellenességet a tanyagondnok, azonnal tudjon képet készíteni, vagy éppen GPS-ek vagy munkaruházat, vagy bármi egyéb felszerelés. Néhány képen is jeleztem azt, amikor a tanyagondnokok tanulják a vérnyomásmérést szakképzett mentőtiszt vezetésével. A képen mobil iroda van még laptop nélkül, ez egy újszivási felvétel, amikor az autó oldalán töltik ki a papírokat.

Volt még néhány olyan fejlesztés a tanyagondnoki hálózaton belül, ami nagyon fontos. Adatbázisokat készítettek különböző települések, kistérségek a tanyákról, vagy például a gyulai tanyák interneten működő térinformatikai rendszere, amikor felmérték az összes gyulai tanyát, hogy a mentő, a rendőrség, a tűzoltóság, ha bármi probléma van, könnyen megtudják közelíteni. Ez egy nagyon fontos és jó helyre kerülő támogatás volt. Vagy a tanyai segélyhívó rendszerek fejlesztése, vagy éppen olyan tanyanapok, fórumok, szűrővizsgálatok megszervezésére is volt lehetőség, ami túl nagy összeget nem igényelt, de a helyi embereket segítette. Nagyon fontosnak tartom, amit a tanyagondnoki egyesületek kaphattak segítségként, hogy a tanyagondnokoknak továbbképzéseket, programokat szervezhettek és szerveznek még a mostani pályázat keretében is. Például autó beszerzésére is volt lehetőség az előző évben. Itt 13 autó, sőt még traktor beszerzésére is sor került, ezen kívül még hókotró és egyéb berendezések, mindez a tanyagondnoki fejlesztéseken belül.

Még néhány gondolat arról, hogy az egyesületünk milyen támogatási lehetőséget kapott, mind a 3 tanyafejlesztési pályázaton pályáztunk eredményesen. Ez tette lehetővé, hogy a térség tanyagondnoki szolgálatait segíthettük akár azzal is, hogy színházlátogatást szerveztünk, elsősegélynyújtás továbbképzést, kiadtunk elsősegélynyújtó könyvet tanyagondnokoknak, falugondnokoknak, a Duna-Tisza Közi Hírlevelet meg tudtuk jelentetni, és amit nagyon jónak tartok, „A tanyák értékei” címmel pályázatot írhattunk ki főiskolásoknak, egyetemistáknak. Ötvenöt pályázat érkezett be és ennek eredményeit Cegléden bemutathattuk. „Tanyák értékei” címmel kötetet jelentethettünk meg. Néhány kép arról, hogy még milyen lehetőség volt. Olyan rendezvényen vehettek részt az egyesület tagjai, ahol egyes települések tanyagondnoki szolgálatait, vidékfejlesztési törekvéseit megismerték például Hajdú-Bihar megyében. Azután tanyafórumok szervezésére volt lehetőség, ez például Gyulán a Csordás tanyán. Továbbképzések, hogy milyen olyan ötletes fejlesztések vannak, amiket a településeken meg tudnak valósítani, nem csak a tanyagondnokok. A tanyagondnokok hozhattak magukkal tanyán élőket és eltanulhatták a jó ötleteket, módszereket. Ezen a képen Gyulán vagyunk a „Tanyák értékei” pályázat eredményhirdetésén.

Azt is feljegyeztem, hogy egyesületünk összességében 36 kistérségben tudott a pályázat lévén jelen lenni és ez 198 tanyagondnoki szolgálat segítségét jelentette. Ez nagyon jó dolog. Csináltak egy statisztikát, ami talán csak nekünk érdekes, hogy például 30 tanyafórumot szerveztünk, 10 szakmai napot, konferenciát, háromnapos látóutat. Ezer-ezer példányban a köteteket megjelentethettük, színházlátogatások voltak, ez a 240 főt meghaladta. A továbbképzéseinken 210 tanyagondnok vett részt. Úgy gondolom, hogy nemcsak az egyesület vezetése számára, a tanyagondnokok számára, hanem a tanyán élők számára is hasznos volt. Nagyon szépen köszönöm a figyelmet és mindenkinek jó munkát kívánok a tanyán és tanyán kívül, a településeken. (*Taps.*)

DR. VISKI JÓZSEF főosztályvezető (Vidékfejlesztési Minisztérium): Köszönöm szépen az előadást. El kell mondanom, mert az előbb kihagytam az előadásomból, hogy tényleg mennyire tiszteljük őket és odafigyelünk egymásra a tanyagondnokokkal. Tavaly 51 pályázat érkezett a tanyafejlesztési programba, ha jól emlékszem 51 volt, amit ebből támogattunk. A három évet tekintve is 3 darab pályázat volt összesen, amiben nem tudtunk pozitív döntést hozni. El kell mondanom még a gépjármű-beszerzések kapcsán, hogy az első két évben volt lehetőség arra és a tanyagondnoki szolgálatok éltek is azzal, hogy mikrobuszokat, más gépjárműveket vásároljanak. A tavalyi évi, 2013-as programban nem tudtuk ezt megtenni, tekintettel arra, hogy a Darányi Ignác 321-es intézkedési tervben volt erre lehetőség akár a tanyagondnoki szolgálatok, akár más részére. Ha jól tudom, ez közel 10 milliárd forintos összeg volt. Látszik, mekkora érdeklődés is volt erre, ugyanis egy hétfő reggel nyitották ki a programot és még aznap délután be kellett zárni tekintettel arra, hogy a források kimerültek. Emellett a tanyafejlesztési programból lehetett még pályázni, ha

gépjármű-beszerzésre nem is, de gépjárművek karbantartására, felújítására, más eszközökre, pótkocsi vagy téli gumi beszerzésére ugyanúgy.

Szeretném még gyorsan köszöntenek Jakab István alelnök urat, az Országgyűlés alelnökét és a MAGOSZ elnökét, aki megérkezett. *(Taps.)* Lezsák alelnök úrnak el kellett mennie, de gondoskodtunk helyette egy másik alelnökről az Országgyűlésből.

Szeretném megkérni Almádi Krisztinát, hogy a projektjüket mutassák be az itt jelenlévő polgármestereknek, városvezetőknek. Át is adom a szót.

Almádi Krisztina előadása - Hajdúnánás helyi termelői piac projektje

ALMÁDI KRISZTINA, AZ Egyensúly Mentálhigiénés Konzultációs Alapítvány ügyvezető igazgatója: Köszönöm szépen a bemutatást. Nagyon sok szeretettel köszöntöm a konferencia résztvevőit. Egy fél perc és megnyílik a prezentáció is.

Mi történt Hajdúnánáson, ami az önök érdeklődésére számot tarthat? Nánáson egy tanyai termelő piac létesült, adatbázist készítettünk a piacra vezethető termékekről, ezeket védjegyeztettük, minőségbiztosítási rendszert vezetünk be. Ezzel tényszerűen el is mondtam, hogy mi történt Hajdúnánáson. Nem szeretnék erről a továbbiakban beszélni, nem fogok önökkel számokat, adatokat, tényeket megosztani. Sokkal inkább szeretném a figyelmüket arra felhívni, hogy a tanyafejlesztési program mennyivel több annál, mint ami egy hivatalos dokumentációban olvasható, mint ami a pályázati kiírásban szerepel. Szeretném bemutatni önöknek, hogy mennyivel többet profitál az önkormányzat vagy a település maga akkor, ha képesek egy szélesebb kontextusban tekinteni a programra és képesek arra, hogy másként valósítsák meg ezt a tanyafejlesztési programot. Szeretném megosztani önökkel azokat a tapasztalatokat, amelyeket Hajdúnánáson az önkormányzat meghívásából megvalósítóként mi magunk is megtapasztalhattunk és a részesei lehetettünk, mert azt gondoljuk, hogy mindenkinek, aki most fog bele a megvalósításba, ezek hasznosak lehetnek. Járjuk be együtt azt az utat, amit mi is megtettünk Hajdúnánáson, nézzük meg, milyen alternatívákat kínál ez a program, nézzük meg azt, hogy milyen kérdésekkel találhatja magát szembe egy megvalósító önkormányzat, milyen döntési pontokkal találkozhat szembe. Nézzük meg, hogy milyen mozgásteret biztosít ez a program az önkormányzat számára.

Arra kérem önöket, hogy most a járt utat egy járatlan cseréljük le. Ahhoz, hogy ezt a lépést meg tudjuk tenni, az szükséges, hogy a város vezetése képes legyen egyfajta szemléletmódváltásra, képes legyen arra, hogy másképp tekintsen a programra. Ha egy polgármester képes arra, hogy más, új szakmai szempontokat fogadjon el, képes legyen más célokat kitűzni, más részcélokat megvalósítani, akkor egy egészen újfajta projektmegvalósításnak lehet a részese. Közben fel kell tennünk néhány kérdést is, amikor a projektmegvalósítást tervezzük. Hogyan fogja a tanyafejlesztési programból származó támogatás a helyi gazdaság és a helyi lakosság érdekeit szolgálni? Vagy hasonlóan fontos kérdés lehet az, hogy hogyan fog ezzel együtt jobban hasznosulni az állami támogatás. A harmadik kérdésünk: hogyan lesz hosszútávon fenntartható az eredmény? Hiszen majd a választópolgáraink is feltehetik ugyanezeket a kérdéseket számunkra.

A történet, akár csak az önöké, egy megnyert pályázati támogatással kezdődik. Minden esetben van azonban valamilyen előzménye a városvezetés működésében annak, hogy hogyan pályáz, milyen pályázatot választ ki, hogyan kezeli utána a megnyert pályázatot. Van olyan, hogy a költségvetésen keletkezett réseket próbáljuk meg betölteni a pályázati támogatásból, lehet, hogy valamilyen választási ígéretet igyekszünk megvalósítani, de lehet az is, hogy létezik egy koherens településfejlesztési stratégiánk, amelynek a megvalósításához találunk eszközöket a meghirdetett pályázatokban. Így aztán elénk tárul az első döntési pontunk: lehet egy működő önkormányzat működési módja reaktív vagy proaktív. Mit jelent ez? Ha reaktív módon működik az önkormányzatunk, akkor általában valamilyen, a múltban

bekövetkezett eseményre próbál reagálni, valamilyen előállt helyzetet próbál meg kezelni. Vegyük azt a példát, hogy a település piacát fel kell újítani. Találunk egy pályázatot, amiben vannak ilyen költségelemek, amelyek elszámolhatóak. Nosza, gyorsan megpályázzuk, és ha megnyertük, megnézzük, hogy mit tudunk kezdeni vele. Eben az esetben ad hoc döntések jellemezhetik a város vezetésének működését, ilyenkor a megvalósuló fejlesztések önálló szigetekként valósulnak meg, különálló projektekként kezeljük őket és nem látszik egy egységes fejlődési folyamat. Ha azonban proaktív módon működik a városunk vezetése, akkor létezik egy olyan vezetői vízió, amely arról szól, hogy milyennek szeretnénk látni a településünket 5, 10 vagy 20 év múlva, milyen értékek mentén szeretnénk fejleszteni a településünket. Ennek az érdekében összeállítunk egy településfejlesztési stratégiát és ehhez keresünk forrásokat utána. Tehát tudatosan szelektálunk abból, hogy hogyan szeretnénk megvalósítani a városunk fejlesztését. Így egy egységes fejlesztési elv tud kialakulni, egy egységes fejlesztési folyamatot tudunk majd megtapasztalni.

Hajdúnánáson például a rendszerváltást követő időszak városvezetése nem fordított különösebben nagy figyelmet arra, hogy a múlt értékeit feltárja, átmentse vagy alkalmazza. A mostani vezetés víziójának szerves része az, hogy visszatérjen egyfajta természet közeli életmódhoz, megkeresse, felkutassa és alkalmazza a múlt értékeit, építsen a hagyományokra. Ebbe nem nagyon illeszkedik az, hogy egy tanyai termelői piacot hoznak létre, hiszen egy olyan fórumot élesztenek újjá, ami valamikor jól működött a város életében, támogatja a helyi gazdaságot, arról nem is beszélve, hogy egészségesebb táplálkozáshoz nyújt forrást. Talán ebből jól látszik, hogy mi Hajdúnánáson nem egy különálló projektet valósítottunk meg, hanem arra törekedtünk a projekt minden egyes elemével kapcsolatban, hogy a településfejlesztési stratégiáját támogassa. Így például, hogy a rész hogy illeszkedhet az egészbe: a „nánási portéka” védjegy logójában azért kapott helyet a kalász, mert Hajdúnánás az arany szalma városa. És ebbe az arculati elembe illesztettünk bele minden egyéb arculati elemet a pályázat megvalósítása során.

A következő kérdésünk az, hogy mi a célunk a pályázattal. Az-e pusztán a célunk és a „pusztán” szót most idézőjelbe teszem, mert ez sem kis teljesítmény, hogy minden pályázaton vállalt kötelezettségünket teljesítsük. Ebben az esetben jól látható, kézzelfogható produktumaink lesznek a pályázat végén. Pavilonokat építettünk a piacon, felújítottuk a térburkolatot, gondoskodtunk a szennyvízelvezetésről, feldolgozó üzemet hoztunk létre, ha egy más célterületről beszélünk. Vagy eszközöket szereztünk be. Nem lehet vita köztünk arról, hogy ezek nagyon fontos, kézzelfogható elemei egy pályázat megvalósításának. De mi van akkor, ha ezt a szélesebb kontextust nézem? Mi van akkor, ha túl azon, hogy igyekszem maximálisan megfelelni a pályázati előírásoknak, az én eredményeimet megpróbálom eladni azoknak, akik majd a haszonélvezői lesznek ennek a programnak, vagy a fejlesztésnek? Ilyenkor olyan plusz eredményeim születhetnek, amik nem kézzelfoghatóak, nem láthatóak, nem lehet rögtön felmutatni, hogy ezt csináltuk. Ilyen a településünk lakóinak attitűd- és viselkedésváltozása, erősebb kötődése a településhez. Ezekre soha nincs idő, azt hiszem, ebben egyetértünk, soha nincs pénz, soha nincs elég energia. Ezek nem rögtön látható eredmények, mégis nagyon fontosak. Ez arról szól, hogy a város vezetésének sikerül-e elfogadtatni a céljait a választópolgáraival. Arról szól, hogy sikerül-e megértetni velük, hogy miért fontos egy fejlesztés, sikerül-e ezeket megszerettetni a fejlesztés haszonélvezőivel. Ha ez nem sikerül, a település fejlesztése a városvezetés magányos farka lesz csak, ha sikerül, akkor viszont a közös célok érdekében tett közös erőfeszítéssé válik.

Tehát itt arról döntöttünk, ezen a döntési ponton azt vizsgáltuk meg, hogy pusztán a pályázat megvalósítása-e a célunk, vagy szeretnénk eladni az eredményeinket azoknak, akiknek szántuk a fejlesztést. Adódik a következő kérdésünk is: ki lesz a célcsoportja a programunknak, kiket fogunk bevonni. Önök mit gondolnak, a tanyai fejlesztési program kiknek szól, kiket támogat? A tanyán élőket, gazdálkodókat. Jól mondom? Persze! Ez van a

pályázati kiírásban is. Ha azonban csak a tanyai termelőket vonom be, vagy a tanyán élőkkel foglalkozom, csak a pályázat megvalósítását, papírforma szerinti megvalósítását tekintem céloknak, de gondoljunk bele abba, maradva a piac példájánál, hogy egy olyan fogyasztói csoportot szeretnénk átcsábítani egy tanyai termelői piacra, akik előzőleg a multinacionális hipermarketek kínálatán és marketingstratégiáján edződtek. Ők ezt szokták meg. Én azt szeretném, hogy átjöjjenek és a piac vásárlóivá váljanak. Éppen ezért nem elég, ha csak a tanyán élőkre, a termelőkre fókuszálok. Be kell vonnom további külső és belső célcsoportokat is, hiszen valami vásárlóerőt kell teremteni a piacnak, ezzel közvetve a gazdákat támogatom, hiszen számukra generálok keresletet. Meg kell változtatnom a településem lakóinak vásárlói és fogyasztói szokásait, hiszen ezeken múlik az, hogy milyen hosszú távon marad fenn a helyi piacom. Az a célom, hogy őket passzivitásból aktivitásra ösztönözzem, kimozdítsam, elgondolkodtassam, viselkedésváltozásra ösztönözzem őket. Nagyobb nézőpontból tekintve az eredményem az is lett, hogy ők erősebben kötődnek majd a településükhöz, talán csökken az elvándorlás a településéről és így aztán a településstratégia egyéb céljait is tudom támogatni ezzel. Ez is mind benne van ebben a tanyafejlesztési programban, ha ki tudunk tekinteni egy kicsit szélesebb nézőpontból.

Hajdúnánáson nagyon sokat dolgoztunk együtt a helyiekkel, nagyon sokat beszélgettünk a program során. Az egyik háziasszony mondta egyszer azt, hogy ha termelői piacon vásárol sárgarépát például, az sáros-piszkos. Ha bemegy egy hipermarketba, akkor gyönyörűen tisztított sárgarépát vásárolhat. Akkor miért menjen ő a termelői piacra? Ilyen nagyon aprónak tűnő, de nagyon mélyen gyökerező szokásokat, berögzült viselkedésmódokat kell megváltoztatnunk. Ahhoz, hogy ezt elérjük, ehhez kell eszközöket válogatnunk. És elérkeztünk a harmadik ponthoz, amin érdemes elgondolkodni a program megvalósítása során. Milyen eszközöket használok? Egy önkormányzat általában mit szokott csinálni, ha szeretné a településének lakóit informálni valamiről? Megjelenteti a honlapon, egy cikket a helyi újságban, faliújság, plakát, esetleg szórólapot nyomtat. Igaz? Ezek a jól bevált eszközök, amelyeket általában használunk. Ezeket mindenki ismeri. Ezek azonban egyirányú kommunikációs eszközök. Ha csak ezeket használom, a felelősséget az információ befogadásával kapcsolatban arra hárítom, akinek szánom az információt. Nem tudom, elolvassa-e, nem tudom, mit gondol, milyen véleményt alkot róla, nincs semmilyen visszacsatolásom. Ettől, maradva a kis szekeres rajzunknál, biztosan emlékeznek rá, nem fog senki leszállni a szekérről. Nekem az a célom, hogy elérjem, a településem lakói leszálljanak a szekérről, meg legyenek győződve arról, hogy maguktól szálltak le a szekérről és még büszkéek is legyenek arra, hogy leszálltak a szekérről. Így aztán más eszközöket kell bevetnem és ezek a településmarketing eszközei. Meg kell keresnem a célcsoportjaimat, meg kell keresnem azt az érzékeny pontot, ahol meg tudom őket érinteni, ahol motiválni tudom őket, és ahol el tudom érni azt, hogy megváltoztassák a gondolkodásmódjukat és más viselkedésre tudjam őket ösztönözni. Az érzelmeikre kell hatnom. Ez a célom, amikor ezeket az eszközöket választom.

Szintén egy hajdúnánási példa. Mi is szerveztünk a piacmegnyitó napjára egy ünnepséget és természetesen az volt a célunk, hogy minél több résztvevőt elhívjunk oda. De mi nem hívtunk sztárvendégeket. Az egész kéthetes kampánysorozat fókuszába elsősorban nőket, háziasszonyokat, édesanyákat helyeztünk és azt gondoltuk, hogy az ő fogyasztói szokásai leginkább a gyermekeiken keresztül befolyásolhatók és változtathatók meg. Éppen ezért a „nánási portéka” logójával készítettünk egy nagy kirakóst és ezeknek a darabkáit minden egyes, akkor első osztályba, általános iskolába beiratkozott gyermek megkapta névre szólóan egy kis meghívóval együtt, hogy hozza ki a megnyitó ünnepségre. Biztosan vannak még szülők itt rajtam kívül és abban valószínűleg egyetértünk, hogy az iskolakezdéssel kapcsolatos minden pozitív élményt igyekszünk megadni a gyermekeink számára. Így aztán

nem csoda, hogy a megnyitó ünnepségen szép számmal jelentek meg a látogatók. Ők mind valamennyien potenciális „nánási portéka” vásárlók és fogyasztók.

És most, hogy ezen a pár állomáson végighaladtunk így együtt ebben a kurta kis 15 percben, megnéztük, milyen előzményekkel a háttérben, milyen célt kitűzve magunk elé, milyen célcsoportokat megszólítva és milyen eszközöket használva valósíthatjuk meg a projektünket, nézzük meg, mi lesz az eredmény. A megnyitó napján nem fogunk látni különbséget. A piacunk megépült, a gazdák ott vannak, a vásárlók eljöttek. A különbség nem itt fog megnyilvánulni abban, hogy csak egy projektre fókuszáltam vagy egy településfejlesztési stratégiát szerettem volna megvalósítani. Abban, hogy csak papírforma szerint szerettem volna a pályázatomat teljesíteni vagy megpróbáltam eladni az eredményeimet. Az, hogy csak a termelőket szólítottam meg vagy a településem teljes lakosságához szóltam a program során. Vagy az, hogy egyirányú kommunikációs eszközöket használtam, vagy bevettem a településmarketing eszköztárát. A különbség akkor fog látszani, ha egy év, 3 év, 5 év, vagy 7 év múlva ránézek a piacomra, a fejlesztésem eredményeire. Mert ha a polgármester képes volt arra, hogy ne csak betonban alapozza meg a fejlesztését, hanem az emberek fejében és szívében is, akkor sokkal nagyobb eséllyel lesz fenntartható hosszú távon az eredmény és fogják használni azok, akik célcsoportjai voltak a fejlesztésemnek.

Nagyon szépen köszönöm a megtisztelő figyelmüket. (*Taps.*)

DR. VISKI JÓZSEF főosztályvezető (Vidékfejlesztési Minisztérium): Köszönöm szépen az előadást. Bemutatkozott a parlament, a Vidékfejlesztési Minisztérium, megismerhettük már a tanyagondnokokat is és végül, de nem utolsósorban egy tanyagazdát szeretnék arra megkérni, hogy mutassa be, hogyan élnek, gazdálkodnak a tanyán és milyenek egy tanyai ember hétköznapijai. Olgát szeretném megkérni, hogy tartsa meg az előadását.

Rendek Lászlóné előadása – Egyéni tangazdaságok fejlesztései

RENDEK LÁSZLÓNÉ: Előjáróban szeretettel köszöntöm a hallgatóságot. Mi nyertes pályázók vagyunk, és mivel én egyesületvezető vagyok a Kiskunsági Hagyományörző Egyesületben, az egyesületünkben is vagyunk négyen, tehát rálátásunk van arra, hogy mennyire is volt jó ez a pályázat. Azt mondom, hogy mentőöv volt ez a pályázat, ezt ugyan még senkitől nem hallottam, de mi ezt így látjuk, mivel olyan környezetben élünk, ahol a szomszédaink finnek, osztrákok, németek, svájciak és sorolhatnám, hány náció van ott, pedig nem a Balaton-mellékről beszélek, hanem a kiskunsági pusztáról, a Homokhátságról Kecskeméttől 20 kilométerre Nyugatra. Ez azért volt mentőöv, mert gondoljunk bele, hogy a szomszédaink mit csináltak. A tanyáikat eladták, mondjam azt, hogy nagyon olcsón a külföldieknek és az a pénzecske elfogyott. De ki tartja el őket manapság? Mi tartjuk el őket. Tehát óriási gazdasági jelentősége is van ennek, hogy a tanyák, a tanyákon élők újra erőre kaptak, úgy érzik, ők is fontosak. Nemcsak ők fontosak, hanem még a munkájuk is fontos és újból megtanulnak dolgozni, előveszik a hagyományaikat és itt tudják az életüket folytatni.

A mi gazdaságunk a Rendek Tanya - Ökomúzeum, de természetesen maga a tanya egy egész volt. Tanyavilág volt és abban a tanya egy egészet jelentett, a biológiai körforgást, a születést, halált, mindent. Amikor mi 25 évvel ezelőtt visszaköltöztünk a romos tanyába Budapestről, teljesen nevetségesnek tűnt, sőt mondjam azt, hogy mintha legalább Ausztráliába költöztünk volna és legalább mindannyian angolul beszéltünk volna, ez annyira furcsának tűnt. Akkor mi eldöntöttük a férjemmel, mert a három gyerek még kisebb-nagyobb volt, három lányunk van, hogy mi az egészet szeretnénk megvalósítani, amiben benne van a teljes értékű gazdálkodás. Ez azt jelenti, hogy ökológiai gazdálkodást folytatunk, ezt ma így hívjuk,

de ez a hagyományos gazdálkodás, amiben a növénytermesztés és az állattenyésztés is benne van, valamint az a népi kultúra, amely régen a tanyákat jellemezte.

Most a pályázatunkban elnyert eredmény után mutatom, hogy milyen is volt régen a tanya. A mangalicaállomány vérfrissítésére, magyartarka tehén vásárlására és karámépítésre pályáztunk. A negyvenes években ez mind megvolt a tanyán. Nem vagyok talán olyan profi, mint az előttem beszélők, tehát nehezebben haladok. Láthatják a kedves nézők, hogy mennyire vagyunk az országból. Itt a múlt képe. Tehát juhászat volt, tehenek legeltek, lovak, csikósok, minden-minden volt a pusztán és most ezt nekünk vissza kell hozni, mert bizony amikor még az előző kormány idején arra kaptak a gazdák, hogy kivágják a teheneket, akkor nem is tudtunk mit mondani. Eltűntek a tehenek, a borjak, a magyartarkák, magyartarka tehénből és borjúból sokkal több volt vagy van még most is talán Horvátországban, mert ők a vásárokon felvásárolták, kivitték és tovább tudták tenyészteni. Magyarországon nem ilyen hagyományt láttunk, hanem üres gyepet. Nézzük még ezt a régi képet. Itt mi is van? Gőzgép, cséplőgép, mangalicák. Ez mind-mind eltűnt és a romos tanyák maradtak, amiket a külföldiek olcsón megvásároltak.

Itt már a mi kezünk munkája, a Rendek Tanya, de tényleg úgy higgyék el, hogy a férjem levágott egy disznót, eladtuk, abból meszet vettünk, vályogot vettünk és lépésről lépésre szépen haladtunk. Már mondtam, hogy mennyi idő telt el és itt emlékezem is dr. Reisz Gáborra, aki minket ebben a lépésről lépésre haladó munkában segített. A „Tanyák értékei” című, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem környezetgazdálkodási tanszéke által hirdetett pályázat első díját megnyertük, elsők lettünk körülbelül 20 éve. Tehát már akkor is voltak kezdeményezések. Láthatunk részletképeket, itt még nád van. Én úgy nőttem fel innen 5 kilométerre Fülöpházán, hogy három tó volt, víz, nád, hal volt. A szegény ember építkezett nádtetővel, azóta az is eltűnt, tudjuk, hogy a csatornákon elvezették a vizet. Most bizony nagyon kemény pénzekért tudjuk a tetőt felújítani, hogy a hagyományokat őrizzük. Itt már a tanyából több látható, itt van az udvari kemence, amit szintén a férjemet épített. Ezért van annak nagyon nagy fontossága, hogy a gyerek mit lát otthon. A férjem az egyik nagypapájától megtanulta az agyagépítészetet, ezért tud kemencét építeni. A másik nagypapájától megtanulta a böllérséget, ezért tud disznót vágni. Vagyis egészen a tartástól az asztalig meg tudja csinálni, el tudja készíteni. Ez egy csendélet, a kutyáink, akik segítenek a munkánkban. De ezen kívül annak, aki tanyán él, nagyon hasznos a liba és a gyöngytyúk is. Azokat nem tudják a zsványok bebetenni. Mi nem vegyszeres irtást használunk az egerek ellen, hanem van tíz macska, az abalében éppen lakmároznak. Ez nem azt jelenti, hogy nekünk az ÁNTSZ felé nem kell kifizetni a mérgeket és kitenni a feldolgozó helyre, vagy a mellékhelyiségekbe, de ez hozzátartozik a bürokráciához. Itt vagyunk, ami számunkra nagyon-nagyon fontos és régen is az volt, amikor nevetséges volt és fehér disznót tartottak a környezetünkben, a településen lévők, mi akkor is mangalicát tartottunk. Ez egy egészséges állat, Tóth Péteréssel együtt, úgy gondolom, nagyon sokat tettünk azért, hogy a világban megismerjék. Mi már egészen 2003 óta dolgozunk ezen, Péter meg talán még előbb kezdte. Ezt az ősi fajtát tartjuk, nem véletlenül.

A pályázatból tudtuk megcsinálni a mangalicák vérfrissítését, a magyartarka tehenek vásárlását, valamint a karámépítést. Ezek az állatok nem vadak, a mangalicák nem veszélyesek. Jön a városi látogatóba és megijed, hogy jaj, ezek támadnak, mennyi mindent széttépett, mert a média ezt sugallta. Pedig az az állat, amelyikkel rendszeresen foglalkoznak, rendesen etetik, nem támad. Boldog disznó, ki merem mondani. Én írtam is egy ilyen cikket a Biokultúrának a boldog disznók tartásáról, van, aki nevet rajta, de igenis boldogok, mert megvan a szabadságuk. Gondoljunk bele, az embernek is mi lenne a fontos. Azért boldogtalanok, mert nincs meg a szabadságuk. A disznó akkor megy be enni, amikor akar, akkor megy kitúrni, amikor akar, akkor fekszik le, amikor akar és dagonyázik. Csak gondoljuk végig, hogy tényleg boldogok.

Itt van a tábla, amiről az alelnök úr beszélt. Én a parlamentben is tartottam előadást a hungarikumokról, Lezsák Sándor alelnök úr hívott meg. A szentendrei skanzennel készítettük közösen szintén egy pályázatból a „Hungaricum a tanyán” című prezentációt, ez magyarul és angolul vezeti körbe a kedves vendégeket, hogy lássák, sőt tanulják is meg, hogy mi miért is van, melyik a malac, melyik a süldő és sorolhatnám. Bizony, a mai gyerekek és fiatalok ezt nem tudják, mondhatnám azt is a fiatalokra, hogy diplomás analfabéták, tisztelet természetesen a kivételnek. Három szakmában fogadjuk a fiatalokat és látjuk, sajnos, az oktatásunk nagyon nagy hézagait, bizony, nem az életre vannak nevelve a szakmájukban sem, de hogy a mezőgazdasághoz nem konyítanak, az biztos. Mert már egy külön szótárt tervezek írni azért, hogy tudjuk alkalmazni fiatalokat. Ugyanis ha azt mondom, hogy legyen szíves leszedni csuhéjostól a kukoricát és dobja kupacba, azt hiszi, kínaiul beszélek. Mert ennyit nem tudnak, megint mondom, tisztelet a kivételnek.

Itt megint csak a tanítás. Látjuk, hogy a férjem a gyerekeknek tanítja, mit kell csinálni a disznó levágásánál, felbontásánál. Nem véletlen tettem be azt a jobboldali képet, ahol a két fiatal, most már egyetemista és el tudják készíteni a disznót, tudják a porcikáit, melyik micsoda, az egész anatómiáját is tudják. Ott az alsó képen kisebb gyerekek vannak. Majd a birka nyírása. Hogy ne fájjon a dereka, a férjem feltette egy lovaskocsira, és ott gyöngyörűen meg tudja nyírni, mert a birka olyan, hogy ha odateszik, ottmarad. Az állatokból természetesen a húruk és a mindenféle finomságok készülnek, emellett a maradékból készítjük a szappant, amibe tudunk gyógynövényeket is keverni, mivel a gyógynövények is ott vannak a gazdaságunkban.

Ez a díj, ami a mangalica kolbászra van, ezt a Vajdahunyadvárban kaptuk, én vettem át. Az egész egyesületnek megpályáztam a „Hagyományok, ízek, régiók” földrajzi eredetmegjelölést, mert ha összefogunk, természetesen jobban boldogulunk. Nekünk természetesen nem ez az első díj és nagyon örülünk annak ellenére, hogy valamit már eltértünk, hogy a tanyapályázatban minket támogattak, mert bizony nagyon-nagyon nagy szükség van rá.

Bemutatok még néhány képet. Együtt dolgozunk az önkormányzattal, ott az önkormányzat elismerő oklevele, Kerekegyházáért díjat kaptunk. Jobb oldalon van a Biofest, amikor a déli országok között is kaptunk díjat Szabadkán a Szabadegyetemen, a környezetvédelmi díjat. Ami baloldalon van lenn olaszul, az nagyon-nagyon fontos, mi az olasz gasztroegyetemistákat is oktatjuk. Ők másod-, harmad-, negyed-, ki tudja hanyadik diplomával rendelkeznek, lehet, hogy éppen szállodaigazgató és nagyon fontos emberek, de beismerik, hogy bizony, az alapokat sem tudják. Nem tudnának egy csirkét levágni vagy egyáltalán kemencében megsütni valamit. Ez nagyon fontos, mert itthon természetesen csináljuk, amikor nem volt szó róla, amikor senki nem mondta, hogy csináljuk, mi a gyerekeket akkor is arra oktattuk, hogy munka, kitartás, munka, kitartás, munka. Csodálkoznak azon, hogy a Rendek tanyán mindig van valaki, ott mindig van valami tévéstáb. Igen, mondtam, semmi különös nem csinálunk, hanem dolgozunk és a munkánknak valamiféle eredménye azért csak van. Itt a „Henry Ford” díj van a képen, amely '98-ban szintén elég furcsának számított. Ez egy nemzetközi díj, tanya még ilyet nem kapott, Henry Ford unokája alapította körülbelül 30 évvel ezelőtt. Ezt '98-ban kaptuk. '97-ben volt a gödöllői Agrártudományi Egyetem díja, majd rá egy évre ez. Megint csak hozott olyat ez a díj anélkül, hogy a munkán kívül bármit csináltunk volna - még számítógép sem volt, hanem kézzel készítettem el a pályázatot, bekötöttem egy kékfestőbe -, hogy a BBC televíziótól kezdve 13 külföldi ország rádiósai jártak nálunk. Aki eljön oda, látja, persze szép ez a tanya, de mindig van mit csinálni. Mert nem unatkozunk. Itt megint láthatók, mert ez vesz minket körbe, a növények, állatok és a munka. A slow food szó szerinti fordításban lassú étkezést jelent, de komótos étkezésnek fordítjuk. Megkeresett minket a Nemzetközi Biodiverzitásért Alapítvány 2003-ban. Ugyanis kiderült, hogy Szicíliában az agrárminiszterek konferenciáján,

amikor a slow foodról beszéltek, nincs magyar termék. Mivel már akkor is minket ismertek, enyhe örülként ismertek minket, hogy őshonos fajtákat tartunk, kapcsolatba kerültünk, sőt kiküldtünk mintát és gyakorlatilag 2004 óta kétfévente ott lehetünk Torinóban. Ez egy olyan nagy világkiállítás, hogy 120 ország vesz részt. A képen a standon éppen a férjemmel kóstoltatjuk a mindenféle náció étkeit, ami egy mesevilág. Úgy higgyék el, hogy mindenki a népviseletében van, az maga egy mese. Gorbacsov készített velem interjút. Hogy a pusztáról egyáltalán hova lehet eljutni! Itt pedig látható, hogy Fazekas Sándor miniszter úrral beszélgetünk, aki megkeresett Kecskeméten a slow food standon. A termelők piacra jutását a kistérség természetesen ott is támogatja és kaptunk ott egy standot, nemcsak mi, hanem a kiskunsági csapat. Szervezkedünk, mert nagyon fontos ez a fajta ízlelés, hogy meglegljem a régi-régi ízeiket, ezt kiterjesztjük a gyerekektől a százéves korig. Ott a miniszter úrral pontosan erről beszélgettünk. Azt a szívet pedig én raktam össze és fotóztam le, ugyanis ez mind réti mag. Több mint százféle réti magot őrzünk, ezt is úgy, hogy teljesen önszorgalomból elkezdjük gyűjteni és cserélni.

Mi a jövő? Az oktatás, csak az a jövő, ugyanis annyira sikerült elrontani a dolgokat, hogy a fiataljaink nem akarnak dolgozni, nem tudják, mi micsoda. Azt az érdeklődést ki kell használni, amit csak tudunk és összefogunk. A kemence előtt az én kicsi lányunokámmal dagasztunk, azon kívül láthatjuk, hogy óvodák, iskolák jönnek hozzánk, kenyeret dagasztunk, sőt mi több tanítjuk őket arra, hogy a tűzrevalót hogy kell elkészíteni, ha olyan helyzetbe kerülnek, ne járjanak úgy, mint a német nő, aki hasábfával akart begyűjtani a sparheltbe. Egy szál gyufa és hasábfá. Maga a tűzgyújtás szerintem az életről szól, hogy lassan, fokozatosan, ha nem úgy rakom meg a tüzet, az nem fog égni. Itt szintén életképek arról, hogyan morzsoljuk, a kukoricát, hogy kell a magnak valót elkészíteni, mind-mind erre tanítjuk a gyerekeket a kertbern. A Kiskunsági Nemzeti Park területe látható és mellette, hogy milyen gyógynövények vannak. Az együttműködés nagyon fontos. Ami miatt mi egyáltalán életben vagyunk, az az, hogy együttműködünk a többi gazdával, próbálunk segíteni, hogy fennmaradjanak. Megint csak a gyönyörűséges, göndör hajú disznókat látják, de javasolom, hogy olvassák el József Attila Esmélet című versét, ahol József Attila a szőke mangalicát egy szőke nőhöz hasonlítja.

Ebéd előtt néhány olyan kép, ami régen is volt a spájzban és most is van. Ez nem dekoráció, hanem ezek igazi szalámik és kolbászok a múzeum környezetében. Valamint, erre még kitérek, a bal sarokban le van fotózva az alföldi savanyú máj, ez már angolra is le van fordítva, elküldtük Firenzébe egyszer, a magyar estén kínáltuk, tipikus alföldi étel, javasolom az ország más területén lakóknak is, hogy érdemes megkóstolni a mi tájegységünkben. Valamint a kiskunsági mangalicakolbászt és a mangalicából készült töltött káposztát, de nem akarom nagyon izgatni a hallgatóságot. A spájz így néz ki, tehát nem kesergünk, tudjuk, hogy az idén valószínűleg nem lesz annyi gyümölcs, mint tavaly volt, de mindig 2-3 évben előre gondolkozunk. Az egész tanyafejlesztésben, a tanyasi életben az egyik legfontosabb dolog, hogy nem egyéves, kétéves, ötéves tervek vannak, hanem egész generációkra kell előre gondolkozni.

Megmutatom a jövő generációit. Bal oldalon a traktorban a közel három éves unokám, aki természetesen ezt nagyon élvezetesnek tartja, valamint a nagyobbik, 9 éves, aki éppen a baromfi udvarban van. A fiatalok, akik a mangalicákat nézik. Itt is az unokák viszik a csirkéknek a kukoricát. Eleve bele vannak nevelve és meglepő módon – bár nem normális dolognak tartom - egy 8-9 éves gyerek, aki a tanyán szülőkkel, nagyszülőkkel, esetleg dédszülokkkel nő fel, többet tud, mint egy kertészeti egyetemen végzett. Megint csak azt mondom, hogy tisztelet a kivételnek. Nagyon szépen köszönöm és még egyszer a pályázatot köszönjük. (Taps.)

DR. VISKI JÓZSEF főosztályvezető (Vidékfejlesztési Minisztérium): Nagyon szépen köszönöm Rendek Lászlóné Olgának, hogy bemutatta nekünk a tanyát és a mindennapjaikat.

Elérkeztünk a fórum végére és elérkeztem a köszönetnyilvánításokhoz. Szeretném megköszönni a Mezőgazdasági bizottságnak, hogy felajánlották társszervezőségüket, segítettek, mindent megtették azért, hogy ezen az impozáns helyszínen megrendezésre kerülhessen a konferencia. Szeretném megköszönni az államtitkár úrnak is a segítségét, amit az elmúlt 2-3 évben tett a minisztériumban, amikor a források növeléséről, a határidőkről és a program hatékonyságáról volt szó, ő mindig odatette magát. Szeretném megköszönni a jelenlévő országgyűlési képviselőknek és városvezetőknek azt a közreműködését, munkáját, amit a tanyafejlesztési programon keresztül is tettek azért, hogy a tanyán élőknek valamilyen módon jobb legyen. Szeretném megköszönni a tanyagondnoki szolgálat munkáját, mert ők azok, akik igazán az első vonalban a tanyákon élőkkel találkoznak és tudnak tenni, beavatkozni a mindennapjaikért. Szeretném megköszönni a tanyákon élőknek azt, hogy nem adták fel, kitartottak és közel 300 ezren még mindig külterületen élnek Magyarországon. Reméljük, hogy meg fog fordulni vagy megfordult már az a folyamat, az elvándorlás, amely miatt a tanyai lakosság csökken. Reméljük, hogy minimum stagnál, de inkább újra növekszik azok száma, kik tanyán fognak élni és gazdálkodni. Reméljük, hogy sikerül a programon keresztül is vonzóbbá tenni a tanyai életmódot.

Van még valaki, akivel mind a minisztérium, mind a polgármesterek, mind a tanyagondnokok és mind a tanyán élők kapcsolatban vannak. Ez pedig az Agrár Szaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet, lánykori nevében a VKSZI, aki mind a minisztériummal napi kapcsolatban van, mind pedig a pályázókkal, a településekkel és a tanyákon élő gazdálkodókkal kapcsolatban van és gondolom, a létszámukhoz képest erejükön felül teljesítenek és próbálnak minden felmerült problémát a pályázókkal és a minisztériummal kezelni és megoldani. Úgyhogy szeretném megköszönni az ő munkájukat is. Valamint nem utolsósorban szeretném a minisztériumban lévő 3-4 embernyi kis csapatom munkáját megköszönni, akik a tanyafejlesztési programok kidolgozásában és működtetésében közreműködnek. Mielőtt átmegyünk az északi folyosóra ebédelni, megkérem Jakab István urat, hogy rövid zárszóval zárja le az eseményt. Köszönöm szépen a figyelmüket. *(Taps.)*

Jakab István zárszava

JAKAB ISTVÁN, az Országgyűlés alelnöke: Tisztelt Államtitkár Úr! Hölgyeim és Uraim! Kedves Barátaim! Ígérem, a csodálatos képek láttán nem leszek hosszú, mert gondolom, mindenki azt várja, hogy végre az asztal elé állhasson.

Mégis néhány gondolatot engedjenek meg. Az első: meggyőződésem, a mai konferencia is ezt igazolja, hogy a tanyán élő polgártársaink, honfitársaink polgárjogot nyertek ismét. Az az életmód, az a forma, amelyet a kormány a tanyaprogram keretében támogatni kíván, azt jelenti, hogy ismételten a hagyományainkhoz, szokásainkhoz igazodva képesek leszünk olyan fejlesztési programot adni, az élelmiszer-termelésnek, -feldolgozásnak és -forgalmazásnak egy olyan rendszerét kialakítani, amely csökkenti az ökológiai lábnyomot, amely a rövid ellátási lánchoz hozzájárul, amely felértékeli a helyben lakó emberek munkáját, amely arra készíti az embereket, hogy a saját értékeiket, amit ők teremtettek, tudják értékelni. Ennek ma igazán ékes példáját láttuk, hallottuk, a bizonyítékok egyértelműek. Csodálatos irodalmi megközelítés is volt. Valahogy úgy írt a költő, ha jól emlékszem, hogy „Ezrek únt csodája, mit megmosolyogtál, benned is ámulás még, lelkedben is csak oltár”. Sokszor sokan legyintenek arra, hogy a hagyományos fajták, a hagyományos életmód, a hagyományosan termesztett egészséges élelmiszerek mit jelentenek. Ma mit látunk? Az igen gazdag emberek elmennek és keresik azt a baromfit, amelynek a húsát első természetes táplálékként próbálnak készíteni, adni. Keresik a családok azt, hogyan lehet egészségesen

élni. Meggyőződésem, hogy amikor ez a tanyafejlesztési program már nemcsak kormányzati döntés, nemcsak elindult, hanem most már az elkövetkező években kiteljesedik, ez az élelmiszertermelés, az idegenforgalom terén is, a különböző termékek helyben történő értékesítésével, a szokásaink bemutatásával tudunk forrásokat szerezni ahhoz, hogy még jobb minőséget teremtsen.

A magam részéről zárszó gyanánt szeretném megköszönni az államtitkár úrnak, munkatársainak, a minisztériumnak természetesen a munkát, hisz óriási energiákat fektettek ebbe. Az Országgyűlés alelnökeként, MAGOSZ elnökként, azt gondolom, mindig partnerek voltunk és ígérem, hogy maradunk is az elkövetkező időben. Ezeket a csodákat, amiket láttunk, vigyék tovább, fejlesszék tovább. Jó érzés volt itt lenni. Köszönöm szépen. Szép napot kívánok. *(Taps.)*

DR. VISKI JÓZSEF főosztályvezető (Vidékfejlesztési Minisztérium): Mindenkinek köszönöm szépen a részvételt. Mindenkit kérek, hogy fáradjunk ki a folyosóra, kövessék a kollégákat az ebédre és jó étvágyat kívánok mindenkinek.

(A nyílt nap befejezésének időpontja: 11 óra 53 perc.)

Dr. Viski József
levezető elnök

Font Sándor
a bizottság elnöke

Jegyzőkönyvvezető: dr. Lestár Éva